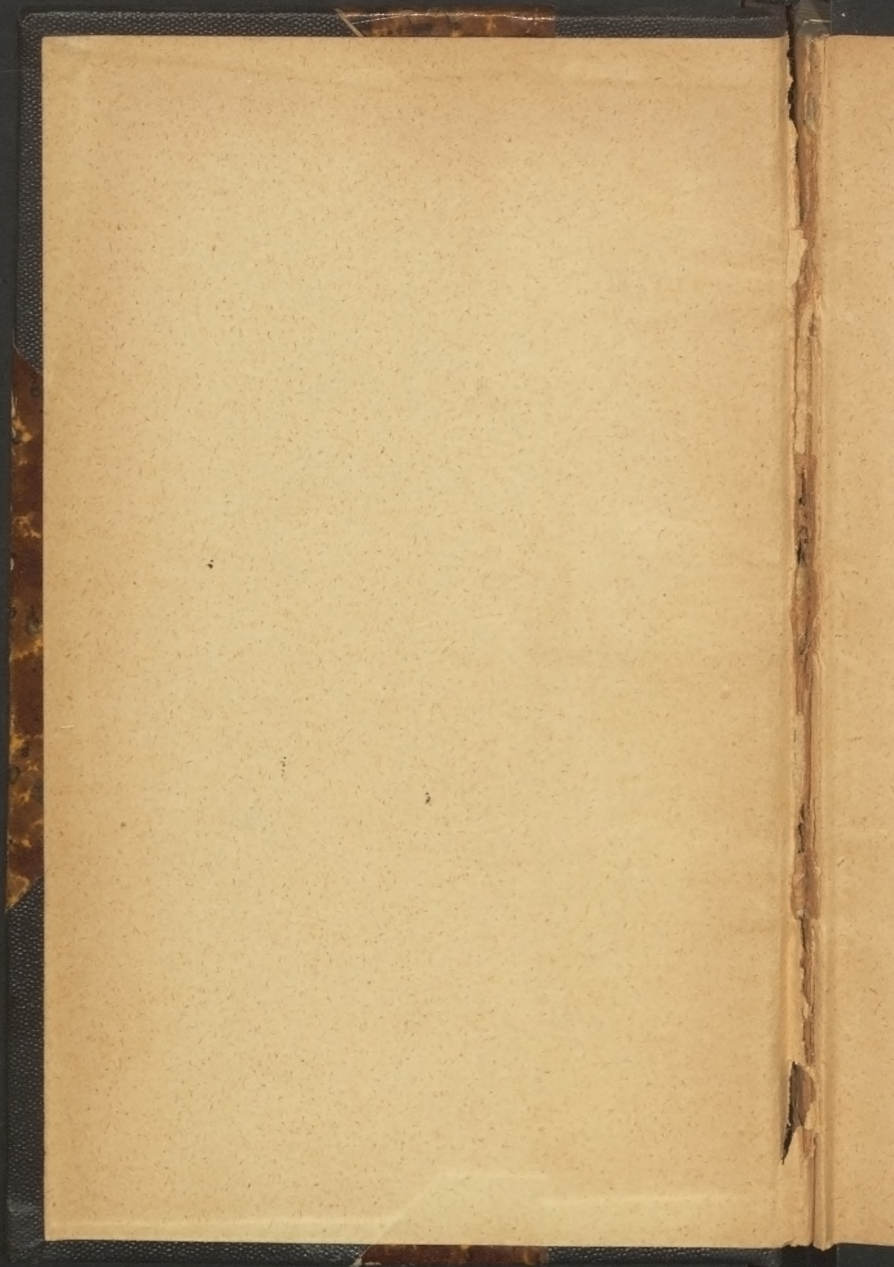
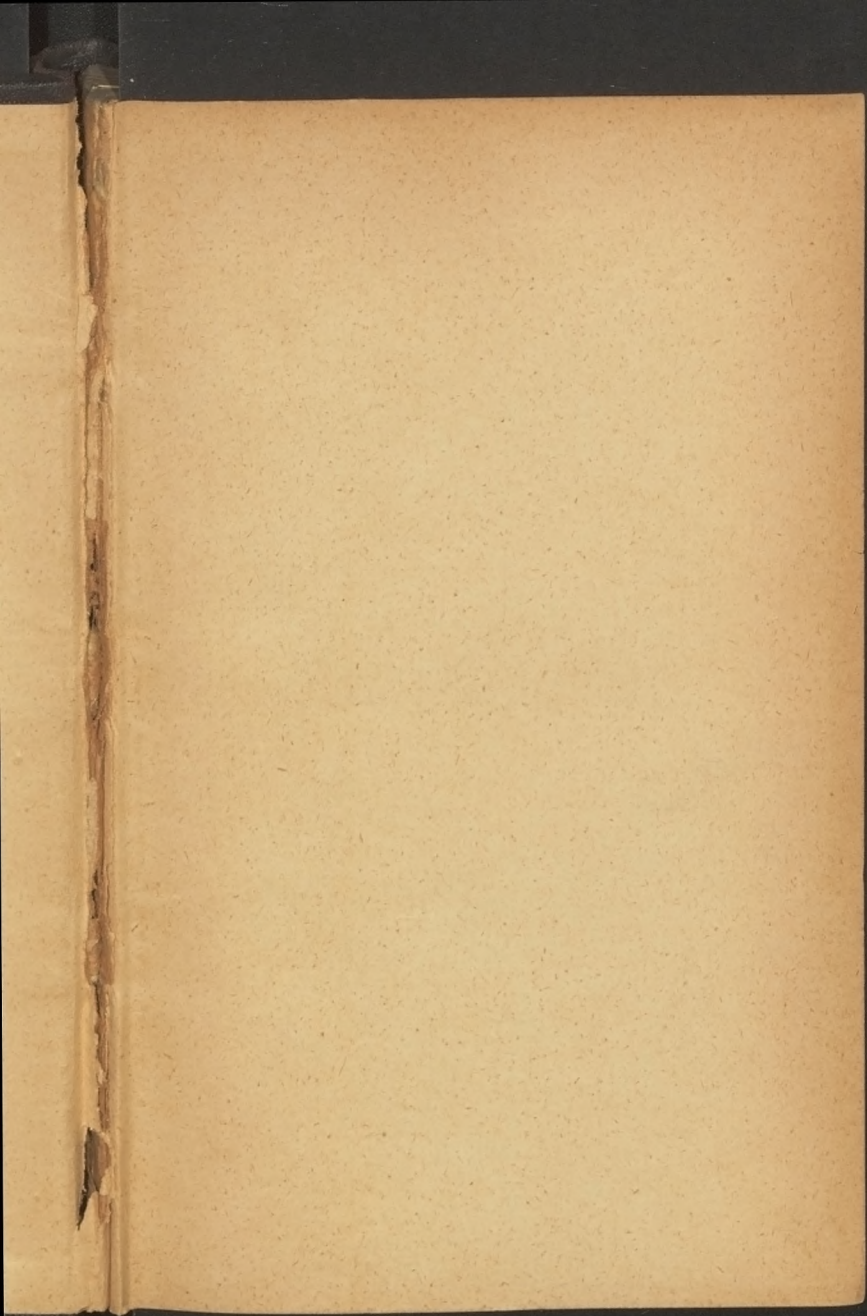

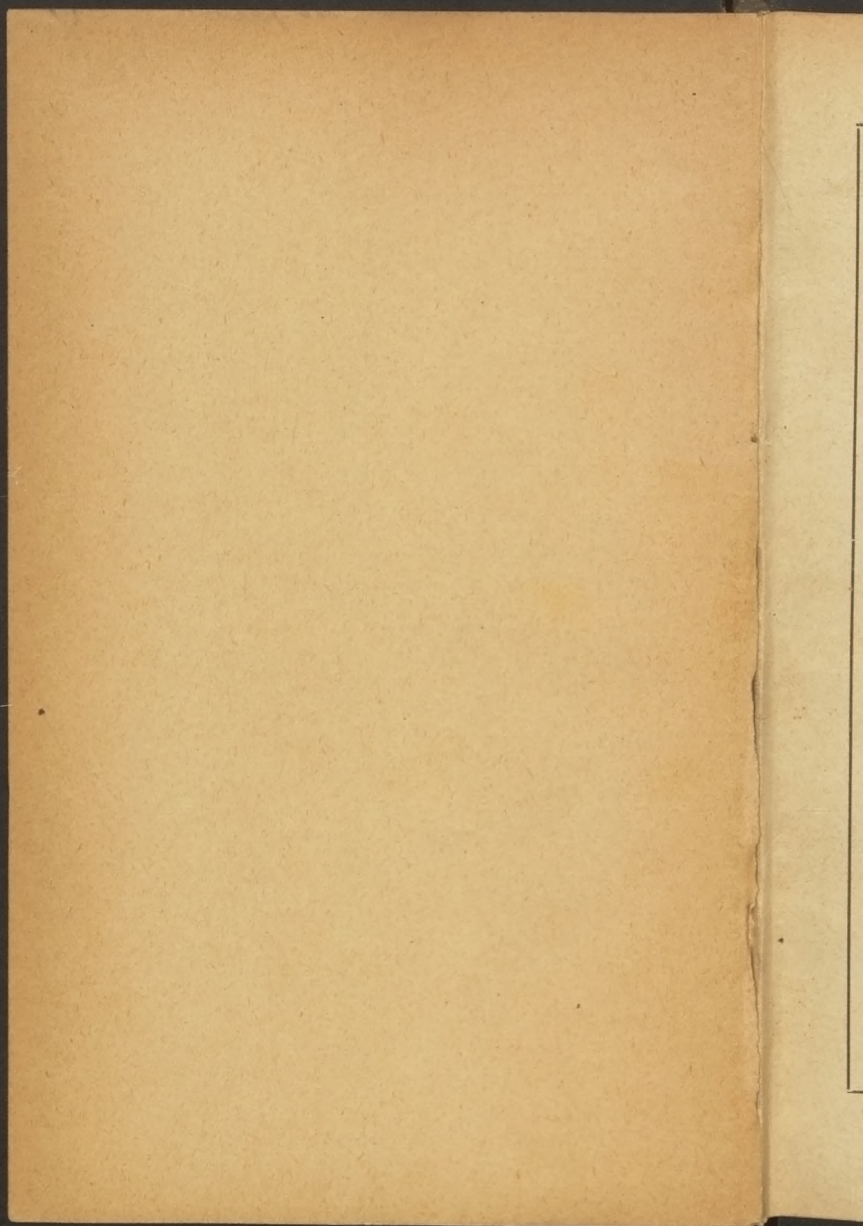
316129

OSZK

.....

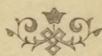

8

AZ
ÓRIÁSOK VILÁGA
(TÚL A TENGEREN)

IRTA
IFJ. HEGEDÜS SÁNDOR

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
ANDRÁSSY-UT 10.

~~It~~
701 s.

AZ
ÓRIÁSOK VILÁGA
(TÚL A TENGEREN)

IRTA
IFJ. HEGEDŰS SÁNDOR

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
ANDRÁSSY-UT 10.

316129

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló
1898 év 400. sz.

7501.98. Nyomatott Markovits és Garai-nál, Budapest.

ELŐSZÓ.

Bocsásson meg ön, ki ezen sorokat átfutja, amért én eldobtam magamtól minden Baedekert és nem ügyelve még az »Ontre Mer«-re sem, az egyes benyomásokat úgy szedegettem csak össze, amint azok elém jöttek, rám rohantak s szinte felém kiáltották: »pick me up.«

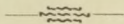
Rendszer nem igen van e között a pár levél között, sem pedig szoros összefüggés, ha csak az a rajongó bámulat nem az, mely átvándorol minden soron s a mely csapodár lelkem minden erejével beköltözött ebbe a kis füzetbe. Nem »Amerika fölfedezése ez«, a mely talán már késő volna, hanem visszatükrözése azoknak a benyomásoknak, melyek lépten-nyomon fölbukkantak előttem s beszámolás azokról az »experience«-kről, melyek bennem lüktetően visszhangot keltettek.

IV

Most már régen eltűnt előlem az a föld-rész s nem maradt meg belőle semmi más, mint egy-két emlék, melyhez majd mindig vissza sir lelkem. Az a nagy lélekzet, mely egész Amerikát élteti s mely keresztül huz azon az óriási területen keletről nyugat felé s az a végtelen nagy erő, mely ott dobog nyargal mindenütt az ember körül s a mely magával ragadja, elszédíti az idegent; ez az mely lekötött s mely lelkesedésemet fölélesztette.

Annyit nyugodt lélekkel mondhatok, hogy nem voltam »highfalutin«, de az meg lehet, hogy kerültem a szertelenségeket s csak arról irtam, amit szépnek láttam s elhallgattam mindazt, ami azt a csuda országot elhomályosíthatná.

Hogy milyen volt aztán Amerika, az most következik, de annyit jó előre mondhatok: »Ha ezer évig élek is, azt nem felejttem soha el!«

Két világ közt.

Távolról még feketéllett a föld széle, aztán gyöngé köd ült a láthatárra s mire ezt szétfutta az éledező szél, akkorra egybeolvadt a levegőég a szürke vízzel. S a hajó, mint egy nagy uszó ház, egyedül maradt a vizsivatagon, kint lebegett az Oczeánon.

A nap is lemenőben, vérpiros színt húzott a báránnyelűs égre, színes korongja a vízbe merült, aztán mikor fél-szemével nézett már csak vissza, egyszerre — mintha elnyelte volna valami — fejjel belebukott a hullámozó tengerbe.

A hajón kigyultak a tarka lámpák, a kajut kerek ablakai egymás mellé sora-

koztak a víz tükrében. Fönt az árbóczkosár mellett, mint egy nagy, fényes szem, világított a jelző-lámpa, kéjesen ide-oda himbálódzva, a mint a hullám mélyen a hajó alá hajolt vagy tarajára vette.

A födélzeten tarka uti plaidbe burkolódzva ült az utas sereg, három világrészből kerültek össze, a véletlen szeszélyével összegyűjtve. Egy pár kis japáni szorongott egymás mellett s napbarnított arcukat előre hajtva, apró fekete szemeikkel nézték a tengert. Mellettük a bivalnyaku Yankee, megfeszítve magát, peczkesen ült tábori székén s éles szemével ő is a tengert nézte; mely mindnyájunk figyelmét lebilincselte. Ha néha le is vettük róla tekintetünket, hogy végig pillantsunk a pittoresque fedélze-

ten; ismét csak a tengert néztük, mely végtelenül és fenségesen hullámozott előttünk. A végtelenség fogalmát, szemléltetőbben semmi sem adhatja ugy vissza, mint ez a víztömeg, mely a hajó párkányáról, csak olyannak tetszik, mint egy nagy, kaucsuk ponyva, melyet alulról láthatatlan kezek mozgatnak.

S ha éledezni kezd a szél, a vihar szele tör elő a láthatár hajlatából; ez a nagy ponyva szigorú ránczokat vet s a hajó meg-megrándul, a mint beléjük ütközik. Majd erősen hintázní kezd; a hajó orra hirtelen torony egyenest fölbukik, aztán levágódik, mintha mélységbe zuhanna. Csak félóráig tartott ez így s a födélzetről eltűntek a tarka plaidek, néptelen lett a sétatér; csak egy-két szigorú arczu angol járkált egykedvűen fel s alá, —

néha kérdőleg, csudálkozva néztek rám ; mikor aztán látták, hogy szilárd léptekkel járkálgatok köztük, egyik hozzám fordult s szükséztavuan csak annyit kérdett :

»Először kel át az Oczeánon!»

«Igen, Sir!»

Aztán tovább ment, kis görbeszáju pipáját szájába dugta, rákönyökölt a hajó párkányára és mereven nézett ki az Oczeánra.

Mellettem trombita szó harsant meg, élesen, mint egy század riadója ; — dinner-re szólt.

Sorra lementünk a hajó méhébe, tán-torgó léptekkel, úgy a mint azt a hajó parancsolta. Az ebédlő kettős ajtajánál, már ott várt, a felszolgáló pinczerek sor-fala s mindenik vendégét, mint régi ismerősét üdvözölte, aztán karonfogva helyére

vezette. Szótlanul ültünk helyünkre, míg a hajó meglóbálta, szinte fölemelte azt a kis karosszéket, mely bólogatva forgott az ember alatt. Ez alatt pinczérem eléм hozta, 'a miket legjobbnak gondolt. Egy tányér osztrigát, meg egy szelet görög dinnyét. Átnyujtott egy cifra, huszfogas menut: — amerikai izléssel összeválogatva, — melyben csak egy állandó sor maradt meg, nap-nap után Roast beef. Potato. S ha elnéztem azt a roast beeffaló angolt, mint lehető legnagyobb nyugalommal élvezi a nyers hust. Észrevétlenül, megmagyarázva találtam azt a nyers erőt, mely ebben az anglo-saxo fajban uralodik s mintha ebből a nyers husból szivná magába azt a brusqueséget is, melylyel minden idegen irányában viselkedik.

A hajó belsejében jártam, a szűk sikátorokban, melyekből keskeny ajtók nyílnak a kabinokba. Sápadt arczok bágyadtan, szinte kétségbeesve nézték a háborgó tengert, aztán reménytelenül dőltek vissza párnájukra. Szinte éreztem, erőt vesz rajtam is az ő szomoru hangulatuk, s el kellett menekülnöm onnét; föl a födélzetre. Csak ott van poezis, oda lent csunya realizmus a világ, mely kiméletlenül meggyötri áldozatait.

A hajó végén, a födélzeten, van egy angol klub, vagy hát Jankee-Club, a «smoking room!»

Leültem itt egy bőrszékre, mely kényelmesen süppedt le alattam s ráfigyeltem a társaságra, mely szerteszéjjel, a kifaragott kis fülkékben beszélgetve meghuzódott. Csöndesen ültek ott s csaknem mozdu-

latlanul. Mig egyszer csak kivál közülök egy élesszemű ur és tartott hozzájuk egy beszédet:

— Gentelmen! A sors összehozott bennünket itten, mi egymásra vagyunk hat napig utalva, töltsük azt úgy el, mintha akár a «Calumet», akár az «Athenaeum» klub termeiben volnánk. Tehát! Én ezenel ezt állítom: «Hajónk a mai napon 514 fonálnyit haladt! Ki fogad rá? Pool!»

Százszoros «Aye!» verte vissza szavait. S ő csak erre várt. Elővett egy fakalapácsot, meg egy kölapot és megkezdődött a «pool». 509-től fölfutottak egészen 540-ig, egy-egy tétet 9—10 fonttal egymásra licitálva s mindezt oly nyugalommal, mintha őket egyáltalában is érdekelné.

Mikor aztán vége volt a »pool«-nak s kihirdették az eredményt. A nyertes —

egy borotvált képű angol — nyugodtan kinyújtotta kezét s a pool tartalmát — gyöngye ötven fontot — a kéz tenyerébe rejtette. Rágyujtott egy Habannára s csak annyit mondott: «Holnap szép idő lesz!»

S mindez előttünk ép oly fontos és megszokott volt, a mily nagy komikus én előttem.

A «Ladies salon»-ban koncertet rendeztek elárvult hajós gyermekek javára s a műsor számait az utasok töltötték ki. Tagadhatatlanul csinos kis macskazene volt az; s az énekhangok is, mintha darabonkint törtek volna elő a meggyötört torkokból.

Egy képviselő pedig — ki mostanában szorult ki a parlamentből, — hogy a gyakorlatból ki ne jöjjön, a meghatottságtól remegő hangon beszédbe kezdett; aztán

áttért, már nem tudom miről, Fultonra és az ő nagyatyjára, kik együtt keltek először utra a «Clemens»-en, majd egy merész fordulattal a jótékonyság került elő, aztán még sok, sok minden elérkezett, csak egy nem: a »kibontakozás«. Szerencsére a társaság egy vállalkozó szellemű tagja — ki most harminczötödször kel át az Oczeánon — ez a viharedezte férfit, köszönő beszéddel szárazra czippelte az érdemes férfit. Csak ez hiányzott még, mintha többiek csak ezt várták volna; egy csapásra elejét vette az udvarias köszönetmondás. Sűrűn hullott aztán s bőven kijutott a szereplőknek, a közönségnek, a kapitánynak és fűtőnek, még a szalonpinczérnek, ki a cziromos vizet kínálhatta. Ezzel a meeting végett ért. Kimentem a födélzetre, hogy magamba

szívjam a tenger sós levegőjét, mely oly jól eső bágyadtságba ringatja az embert.

Egy amerikai nászutazó pár üldögélt egymásmellett, fészekrakás előtt rándultak át egy kicsit a kontinensre s most visszafelé eveztek a «boldogság tengerében!»

Csunya kis utazás volt; az asszonyka rosszul érezte magát s csüggedten hajtotta férje vállára fejét:

— Óh John, John ez rettenetes!

A férj vigasztalni kezdte: — Ne félj Ellin, legottan átkelünk.

— Tudom! Még öt nap, ez a végtelenség!

John is elhalgatott, de aztán csak újra kezdte vigasztaló szavát:

— Nézd csak Ellin, már jönnek a parti sirályok, ott röpködnek a láthatár körül, jól látom őket, szárnyuk alja idáig világít!

— Dehogy, dehogy; csak ködfoszlányok azok; a hajó világít közéjük, azért fehér-
lenek! Bágyadtan visszahajolt és szende-
regni kezdett.

Bizony nem volt ott semmi, sem sirály,
sem semmi más, csak a végtelen nagy
tenger, melyre reménytelenül borult rá,
a szürke, októberi éj.

S az az öt nap még, az a nagy vég-
telenség, úgy elrepült, mint egy szép
álom, melyhez nap nap után, a hajó meg-
adta az édes ringatást. S az álomnak
hatodnapra szakadt vége, érkezett a
fölébredés.

A hajó erősen túlkölni kezdett, oly
erősen, mintha egy szörnyeteg torka-
szakadtából orditana — egyet rándult
még, aztán mintha kimult volna megállt.

Egy csónak simult a hajó oldalához,

őszszakálu «Pilóta» szállt ki onnét, aztán
fürgén fölhuszott a kötélhágcsón, föl a
födélzetre

«Az indián nyár» naplemente, szokat-
lan piros színt kevert a sáppadó ég
szélére, mely fölhalaványult egészen a
fejünk fölé.

S a mint lassan közeledtünk a part-
hoz, — mely merészen tört utat a viz-
tükreben, — ránk borult az éj s homályos
árnyékká borult előttünk össze minden.
S ebben az ünnepélyes csendben, melyet
csak fokozni látszék a sötétség; távolról
derengő fény futotta be az eget s az
egész láthatárt; ott volt New-York, az
ég-hajlatánál, nem messzebb — csak egy
arasznyira.

A hajó egy merész kanyarulattal elém
varázsolt a csudát, melyet egy tolakodó

hegyhát eltakart. Csupán egy mozdulat-
tal, melyet oly könyvedén tett, mintha
tetszelegne önmaga előtt.

S mellettem egyszerre, szinte ijesztő
magasra szökött ki a vízből a «Liberty»
szobra, mely mögött fehér fényben uszott
a kikötő. Karcsu magas házak, torony
magasságra fölemelkedve; minden abla-
kukból sárgavörös fénynyel néztek a
kikötő felé s csak úgy bámultak ránk,
mintha százszemű óriások kisirt szemek-
kel néznék az érkező hajót. S onnét, —
a város méhéből — mint erősebb, izzóbb
fény tört elő, magasra fölverődve, mintha
egy fény oszloppá akarna olvadni az egész.

A kikötő partot, két emeletes házak
szegélyezték, — két sor ablakkal kivilá-
gosítva, szépen egymás mellé bujtak,
mintha meglapulnának az óriások körül.

Egyszer csak az egyik, mintha kigyuladna fekete füstöt magasra pöfékelt, aztán megindult, átszelte a folyót s eltűnt a tulsó part házsorai között. S mintha vérszemet kapnának mindannyian, egyik a másik után, «lába kél valamennyi rögnék», az egész házsor megindul, mozognak, aztán szétverődnek, ki erre, ki arra eloszlanak a víz tükrén s eltűnnek a partoldalán. Egy sem maradt ott az apró házak közül, mintha elmenekültek volna az óriások mellől, melyek magasra föltolva fejüket uralják a várost.

Ijedten kérdeztem a mellettem állótt: «Mik voltak ezek?»

«Ferry Bootok ! Olyan kis propellerek !»

Fehér sugárkévék szóródtak ránk mindenünnét s a távoli hid lámpásai félkör alakban folytak össze; megszólalt egy

jelző harang s három kis gőzös — csak óralánczra valók — odahajlitotta a hajót a kikötő pontonhoz.

Az álomnak vége volt.

Amerika ott volt előttem, teljes fény-nyel, egész valóságában jelent meg szemeim előtt. Megjelent úgy, hogy messze felülmulta Robida bámulatos fantáziáját és meghazudtolta West Julián csalóka álmait.

Még a hajóhidon mentem át s száraz földet éreztem lábaim alatt. Szárazföldet, Amerikát. Azt az Amerikát, mely oly közel van Magyarországhoz. Hisz csak az Oczeán választja el, meg egy század. Ők a huszadik század végére járnak már; mi a tizenkilenczedikre most mondjuk azt, hogy: «Fin de ciécle!»

Az óriások városa.

Mikor az első napon a derengő hajnalfénytől ébredezni kezdtem, félálomban úgy tetszett, mintha a szoba melyéből valaki így keltegetne: »West Julian ur, ébredjen, menjen és lásson«.

Sietve kezdtem öltözni, mialatt az utczáról fölverődött a zsivaj, a kocsik robogása, a street carok éles csengetése.

Alig értem a nyílt utczára s alig indultam meg a járó-kelők között: már is éreztem, amint valami láthatatlan erő felkapott, vitt magával, mintha csak egy papírszeletkét sodorna maga előtt. S én tehetetlenül engedelmeskedtem, mentem, futottam.

Mikor a Broadwayre kanyarodtam, futásomat gyorsítanom kellett, ha csak azt nem akartam, hogy hátulról folytonosan döföljenek, előre toljanak. Így rohanva futottam én is, mint azok az emberek, akik halálra hajtva nyomultak a Battery felé. Onnét, a félszigetről erre felé néztek az óriás házszőrnyek, amelyek csalták maguk felé az embereket. A villamosok csengettek, egyik a másikat léptenyomon követte, szinte toltá, mintha az a hosszú vonal végig a Broadway hosszán egybekapcsolt vonat lenne, mely onnét a város messzi végétől benyulik ide, a tengeréből széléig.

Életveszélylyel szeltem át az utat, melyen úgy futott a sok street car, mint megannyi mozgó skatulya. Mintha attól félne, hogy ha elmaradozik, egy dollár a földre

esik, egy dollárt elveszit. A kocsi belsejében, mintha hordóba préselt heringek volnának, szorongtak az utasok, de azért nyugodtan várták és szó nélkül türték, hogy a kocsi ide-oda dobálva őket, fusson az óriási házak felé.

Engem az emberáradat a félsziget fejéhez tolt, ahol elnéztem az embereket, amint messziről, valahonnét nyugot felől, erre özönlöttek, aztán a street carokról leugráltak és tova siettek, egyik car jött a másik után s öntötte magából az embert. Amint földet éreztek lábuk alatt, gyorsan indultak neki s egyenest, mint a nyíl rohantak az óriás házak felé. Ezek a házak szinte szívták magukba az embereket. Már azt hittem, több ember nem is jöhet a földön futó járműveken, amikor egy utczasarkon állva, láttam, amint

egy emelet magasságban futtat be vonat a »city« felé, maga után huzva barna kis kocsijait, melyekben újra sokan jöttek, hogy itt munkába álljanak.

És csakugyan, mikor elnéztem azt a szinte levegőben lógó vasuti állomást, amelyhez egymásután érkeztek a futkozó vonatok, láttam, amint azon a kis keskeny lépcsőn ereszkedik a földre egy új emberáradat, amely szintén az óriási házak felé tartott ugyanazzal a czéllal, ugyanazzal a gondolattal.

És a házak szépen befogadták, elnyelték ezeket is. Már-már azt hittem, kimerül az emberszállítás, több ember nem jöhet sem a földön, sem a levegőben, mikor onnét a víz felől jött egy másik fekete embersereg. S aztán láttam, amint azok az óriási »Ferry Boatok«, mint hozzák

ide a River tulsó partjáról az embereket, egy-egy Ferry hozott egy hadseregre valót s ezek még mind helyet találtak a magas házak belsejében. Jöttek szünetlenül órahosszat. Elém került egy ilyen ház-óriás, mely már jól megszívta magát emberrel. Az ajtóhoz állva láttam, mint emészti, dolgozza fel ez a ház azt a sok népet, mely alája fut. A kapubejárat mögött sorfalat álltak a felhuzógépek, aztán mikor egy ilyen felhuzóketrecz megtelt: fölcsapódott s indult zsákmányával a ház titkos magaslataiba. A felhuzók folyvást működtek, szállították a tömeget s aztán szortirozták a munkásokat emeletek szerrint. Így tartott ez jó ideig, amíg a házak telítve nem voltak. Akkor megkezdődött a munka, egybevágólag, egy nagy lendülettel. Megfigyel-

tem ezt a roppant munkaerőt s éreztem, mint nő előtttem társadalmuk, amely, mint egy óriási lendítő-kerék működik, egyik szélével a tenger vizét csapdossa, míg a másik fölfut a felhőkig s a levegő-eget veredesi. S ennek az óriási társadalomnak lendülete ez, mely átcsapodik tul az Oczeánra s szívó erejével onnét is magához kapja, magához szippantja az embereket.

Szinte elszédültem; bágyadtan vánszorogtam el a Broadway tájékáról a kikötő felé.

Kis keskeny utczákon bandukoltam keresztül, melyek szűkmellűekké szorulnak azoktól a szörnyházaktól. Kocsi kocsit tolt maga előtt s az árucsomagok színig megtöltötték a szekerek belsejét. Mindenütt érverésszerűen látszott, hogyan lük-

tet a tömeg-forgalom. Az ut lassan kezdett emelkedni és Avenue-szerűen kiszélesült. Följebb és följebb mentem azon a széles uton, amely a Brooklyn-hidban végződött. Már a házak tetejéig ért az ut, amikor vége szakadt a földnek és a hidra értem, amely végighajolt a River fölött.

Megvártam, amíg a hid tetetejére érek s csak akkor néztem vissza, hogy egy szempillantással öleljem át a távlatot. És csakugyan, mikor arról a merészívű hidoról visszanéztem az előttem fekvő vízre, amelynek két oldalán fölmerednek az óriási házak: azt hittem, úgy képzeltem, a »jövő század regényéből« látok magam előtt egy képet, amely valami varázslútsra megelevenült, alakot öltött.

Az árboczok szuronyerdőt mutattak.

Tömérdék kis gőzöst láttam, amelynek mindnek a belsejében él, sistereg valami abból a nagy erőből, mely ott a partokon az emeleteket egymásra rakta.

Maga az óriás hid is ennek az erőnek volt egy rengeteg tagja. Mozdulatlan bár, mégis hatalmas. Amikor egy-egy nagyobb gőzös fuldokolva felbőgött s a többi felelt rá, hol vékonyan, hol mély, bugó hangon, az árbóczok pedig összeverték csucsfejükét: éreztem, hogy midennütt az az óriás lélekzet uralkodik, mely itt megteremtette az óriások városát. Lakói az ő nagy eszméjökkel, merész terveikkel még nagyobbnak tetszenek túl a tengerről nézve, mint itt, ahol tanyát ütöttek.

A hajók tutultak s a sok ezer gőzös lelke egy kiáltássá olvadt össze, mintha

valami óriás túlkölne föl a víz alól, hogy ott él, ott dobog, lélezkzik ő.

Szemem elfáradt a látványtól, megtörtén indultam hazafelé azon az óriási hidon, amelyen porszemmé törpül a emberi alak.

Házak, óriási épületek voltak mindeütt köröttem s szinte elfojtották a levegőt előlem. Az új impresszióktól halálra fárasztva értem a Central Parkhoz, amely mint egy paradicsomkert ékelődik be a házak közé.

Bementem a kert közepére s megke-rültem egy pár vízmedenczét. Azokban üdén csobogott a víz. Aztán leültem egy kerti székre egy árnyas fa alá, amely mint egy nagy napernyő terjesztette ki fölöttem lehajló ágait.

Sokáig ültem-e ott, nem tudom, de jól

emlékszem arra, hogy mikor ismét éledezni kezdtem a hűvös levegőtől, már sötétes este volt. A kert körül még dobogott a város s villanyfény világította meg az ég buráját, amint a város fölött dicsfénynyel övezve a roppant házakat, szétterült.

A park néptelen utai megelevenültek. Itt is, ott is meg-megcsillant egy-egy lámpa, amint a bicziklisták kijöttek a kerti utakra. Mintha mindmégannyi éjjeli boszorkány lepke lenne, úgy bugtak el melletttem; kis aczélkerekeikkel felverték azt a surrogó hangot, amely csak olyannak tetszett, mintha egy kis lepkepödörnye verdesné csuta szárnyaival maga körül a levegőt.

Mikor hazafelé mentem, az utcák ismét telite voltak emberekkel, akik most

erre felé jöttek nyugodt felé, onnan a félsziget fejétől.

Alig tudtam magamnak utat törni ezen az áramló tömegen s nagy erőfeszítésben került, míg fáradt testemet elczipeltem a fogadóm lepcsőházába.

Egy emelőgép földobott szobámhoz s mikor tehetetlenül ágyamra dültem az impressziók súlya alatt, úgy éreztem magamat, mintha mozsárba verték volna egész testemet. S alólról folytonosan felhangzott az utcza zaja, mint egy nagy hörgés, amint az óriás koronként lélekzetet vett.

Az indián nyár.

Vöröses színbe bujt a nap korongja, pedig még nagy útja volt hátra; s minden emberarczra oda festett valamit abból a vörös-barna szinből, melyet úgy lopott el a pusztuló indiánfajtól.

A «Central Park»-ban jártam, abban a nagy szigetben, melyet szorosan közre fog a házak Oczeánja.

A fák levelét czinóber pöttyek tarkára festették már s a smaragd-zöld levelekre sápadt foltként ült rá a halavány okker, az enyészet sárga betegsége.

Mintha egy nagy sárgaság lepte volna meg ezeket az életerős fákat; lüktető

színüket betegre cserélték; s hogy rejte-
gessék haldoklásukat — mint a remény-
kedő tüdőbeteg lányok — magukra
szedtek sok piros színt, egy egész szín-
skáláját a piros színeknek, a pirkadó rózsá-
színtől a fekete-vörösig, mely már alig
látszik színnek s csak olyannak tetszik,
mint a rothadó sötétség.

Furcsák ezek a fák, sárga-piros színűek,
furcsa az égalja, sárga-piros színben uszik,
furcsák az emberek, arczzsínük megvál-
tozott, hisz ugyanazon színben játszik, a
milyentől tarkállik az égalja s a falevelek
elpirultak.

Az «Indián nyár», — így hívják az
amerikaiak az ő októberüket-novemberig
— mely az ősz hirnöke volna s mégis
tavaszi levegő járja át az utcákat, mely
ide ki csalogatja őket a Park utaira,

melyeken nyári pompában sétálnak, míg lábuk alatt száraz levél zörög.

Vasárnap volt. S az óriási méhkas, mely itt dong mindenütt a nagy liget körül, oly csöndes, mint egy elfojtott raj, melyben semmi élet sincs már. Nem zakatolt onnét kelet felől semmi s a hajók is mintha pihennének, nem túlköltek olyan doromboló hangon, mely végig zúg az egész városon. Mindenütt csend volt, ünnepélyes csend, az egész városban, csak ez a nagy sziget mozdult most meg, mintha visszafelé usznék, a nagy árral szembe, mely egész héten át magával sodorja

Most ide jött New-York erre a pár órára; s a Central-Park körül forgott a világ, jöttek a notabilitások, erős, izmos karu gyárosok, pöczkösen ülve a csapott

faru hintókban, melyeken mint egy torzalak, komoly arcczal trónolt egy fekete kocsis. Hosszura fogott kanadai lovakat, apró gíggbe fogva, kucsirozott a sok selyemkeztyűs lady s az utszélén pedig, sürögve villogtak a gépek kerekei.

S előjöttek a nők is, a kik hétköznapi kevés számmal járnak az utcán, a mint az első pillanatra csodálkozva láttam. Most ezek kipótolták az egész heti mulasztást, díszes felvonulást rendeztek, hihetetlenül tarka ruhákban, mint valami kokett infuzóriák. És csodálatosan az indiánok nyomai egyedül ő náluk van még meg, ő náluk — nőknél. Az a tarka selyem, melyben a színkeverékek egy európai előtt hihetetlen módon verődnek össze, olyannak tetszett, mintha nem volna ez más, mint egy egyszerű fehér minta,

melyre az indiánok ráhullatták tollaikat. S hogy maga a toll se maradjon el, azokat oda tüzködték kalapjuk mellé, hol egyenesen ég felé meredve, hol félköralakban félre csapódva, csakugy, mint a vad ember, harczy trofeáit, homloka körül fonja. S a mint a szél feléjük csapott, megmozdult a sok tarka toll s a napfénytől csillogni kezdett fényesen, szivárványszínűen, az a sok színes női kalap; ugy, hogy ha az ember messziről, madártávlatból nézhetne le rájuk s alakjuk eltörpülne, csak fejkükön lobogna az éledező szélben az a sok toll, bizonyára nem nézné őket másnak, mint egy nagy indián hadseregnek, mely a nagy «willy» tiszteletére a Central-Parkban összegyűlt, hogy szent meetinget tartson.

Még volt a nőkben valami, a mi őket

érdekessé tette, a szemük. Egy európai nőnek sincs meg ez az éles szeme, mely minden amerikainál ott villog a szemöldökök alatt. Oly éles, mintha sólyom-szemek volnának s nézésük oly átható, hogy szinte keresztülhatol az emberen.

És csodálatosan, annak a nyomorult indiáni fajnak — mely már úgy elfogyott, mint a viaszgyertya, mely körmig leégett — ennek a fajnak is legbecsesebb tulajdonsága volt az a biztos szem, melyet most ezek a barna-piros, tollas amerikai nők örököltek.

Ha az indiánok elpusztulhattak s kulturájuk nem is tartja fenn őket, de ezek az apróságok, ez a tarka szövet, lobogó toll és éles szem, sokáig visszaidézi őket az emlékezetbe. Mire azt levetik az

amerikaiak, akkorra az ő fényes kultúrájuk is fölrohad és ép úgy elpusztul, mintha nem is létezett volna.

S mintha a természet is iparkodnék hasonlítani az őslakókhoz; az »Indián-nyár«-ra felöltözködött olyan szinpompával, a melyet Európában magára ölteni nem képes. Hogy honnét vette ezt a bámulatos szingazdaságot, ezeket a finom nuanceokat, ez az ő titka. De kétségtelenül versenyre kel a női ruhákkal, csak szolidabb, mattabb az ő öltözete.

Egy fa alá álltam, melyre otthon azt mondanám, hogy vadkörte, de itt hamar meghazudtolna az a kékes szürke mókus, mely ott rágicsál a fa tetején s aztán bohókás ugrásokkal, mutogatja különös bőrét. Én a fát néztem, mely mint egy nagy tarka napernyő terült szét fölöt-

tem. S ez az egy fa több szint mutatott, mint a mennyivel a legnagyobb festő rendelkezett. De észrevettem, volt neki egy kedves színe, a piros; ezt variálta százféleképen, kevert hozzá feketét, hogy barnássá váljék. Egy-egy piros levél szélét kikezdte fehérrel, lilaszínnel a közepére meg rácsapdosott sárgát, olajzöldet és elgyönyörködött benne, mennyiféleképen tudja felékesíteni leveleit. Sokáig készülhetett el ezzel, talán eltartott egy hónapig is; de most már teljes a ruházata, jól beleillik a milieuba. És ott állt egymaga a hegyoldalon, különválva a többitől, hogy minden szem reá forduljon, ő benne gyönyörködjék.

És tagadhatatlanul jó helyet választott, mert melléje kell mindenkinek állni, ha valami különöset, megkapót akar

látni. Ott kigyódzanak fel ő előtte a szerpentin-utak és ott hullámszik az a tarka sokadalom, mely a mint összetódul, olyannak tetszik, mint egy szindús szövetség, mely fantasztikus puffokat vet.

És folytonosan minduntalan új színek csapódtak fel, a mint őket az emberáradat felszínre vetette. Hogy sokáig néztem-e őket, azt nem tudom, csak mikor levettem rólok szememet, láttam, hogy megváltozott az ég színe. Szürke kékbe öltözött s szépen mint egy fényes aczélbúra ráborult a gyárvárosra. Fölöttem eltűnt a mókusfiók, beburkolódzott abba a szürkekékes ködbe, mely átfutotta az eget és megfestette a levegő színét. Ugyanezen szürke kékség volt most mindenütt, a milyennek az a mókusbőr látszott az imént; aczélkékes, mely szé-

pen alkalmazkodott mindenhez s ráborult a park fáira, melyek sötét némaságban borultak egymásra. Este volt; olyan őszi est, melynek olyan lágy a levegője, mintha még csak szentiványi éj volna, tündérálmok éjjele.

Megritkultak a járó-kelők s a kik még kint sétáltak, azok közelebb hajoltak egymáshoz, hogy ne fázzanak. Ugy tetszett néha, mintha a tollas kalapok közelebb hajolnának a kemény czilinderekhez és hogy itt ez az »Indián-nyár« nem más, mint ott tengeren tulon a »Virág-fakadás«.

Mintha ilyenkor, mikor legszebb ruhájába öltözik a természet, azokat a csontos misseket csodás ábrándok vezénylenék a parki sétákra, hogy ellépegessenek a bivalnyaku fiatal yankee oldalán

s elbeszélgessenek szép dolgokról, a milyen az új mesterségű felhuzógép s az önműködő olajozó.

Hisz az természetes, hogy annak a nyugodt járkálásnak és csendes beszélgetésnek, mely mindig egyformán kezdődik, nem mindig egy élettelen, ostoba masina a pointje. Csakhogy az Indiánnýárra nem jön már életadó meleg, hanem egyszerre, egy fuvalatra onnét Grönland felől lefut a dermesztő hideg, mely széttépi az »Indiánnýár« virágait s minden bimbót lefagyaszt.

Modern titánok.

Már órák hosszat futott a Pullmann Car pittoresque hegyek között, a vasuti kocsik szögletes ablakai elé idézve színdús képeket. A téli tájra ráborult az est s nem látszott semmi ki a koromsötétségből, csak néha pislant föl egy-egy ház ablakából a világ, mintha onnét a sötétből fényes szemü emberek figyelnének rejtekükből arra a mozgó házorra, mely fürgén csapódik előttük el.

A hegytetőről, hová fölkaptatott a *Limited* — hogy aztán leszálljon a völgy fenekére — pirkadó fény derengett a vonat felé s koronként a katlan mélyéről, a vöröslő fényből ki-kicsapott egy magas

tűznyelv, oly erővel s olyan magasra, mintha valahonnét nagyon mélyről jönne. Mintha a pokol volna nyitva s annak hasadékán törnének föl ezek az izzó vörös lángok, melyek a mélységben megszorulnak s aztán a nyíláshoz érve egy nagy lendülettel fölnyúlnak a magasba.

Amint közelebb értünk a tűznyelvek is megszaporodtak, itt is, ott is s mindenfelől kibuggyant a lángvörös nyelv, maga előtt tolva nagycsomó fekete füstöt, mely aztánkavarogva lecsapódott a völgy aljára.

Mikor már egészen a mélységben járunk, a tűzkemenczék a vonat körül sorakoztak; mindenik ráöltötte nyelvét, vagy százszemével feléje sütött. Aztán egészen körülfogták, mindenütt amerre csak látni lehetett, égtek a kísérteties fáklyák, olyan lobbanószerű lánggal,

melyhez a kemény torkából hang is tör elő, mely azonban belefulladás a vastag gőzösfüstbe és a kemény hosszán dorombolni kezd, míg egy erős lángcsapás ki nem szórja onnét, fölcsapva a magasba. A vonat megállt, mintha elszorult volna lélekzete a füstös levegőben. A kocsikhoz emberek közeledtek, arcuk kormos feketés volt, mintha most jöttek volna föl a pokol legaljáról.

S mindenütt az utcák hosszán az egész gyárvárosban fekete por ült a kövezetre, rátapadt az emberbőrre, behatolt a pórusokba s olyan ijesztő volt minden emberarcz s az a lobogó fény, mely föl-fölvillant bizonytalan színnel, mintha akarattal fokozni akarná a kísérteties benyomást.

Napvilág volt; világosabb színe volt

annak a kormos levegőnek, de azért a napfény nem volt képes áthatolni rajta; s csak koronként, mikor egy-egy szélcsapástól föltépődött a nehéz levegő, futott be a napsugár a szűk nyíláson, hogy eleven színbe hozza a házakat, lüktető erőt kölcsönözön a városnak, míg aztán bágyadtan belefulladt a sűrű füstbe és sápadt fénynyel átfutotta az eget.

Egy nagy csűr elé mentem, melynek vasvázára ráverték a bádogtáblákat s csak két oldalt hagytak rajta nyílásokat, hogy a nehézkes vasuti kocsik alábujhasanak. A tetejét azonban kilyukgatták a szeszélyes kürtök, melyek ijesztőn, mint a fölkiáltó jelek, égnek meredeztek. S ott a kémény tetején vastag csomókban ömlött ki a füst, néha egy tűznyelv öltögette ki rajta piros nyelvét, mintha

jelezné, hogy ott él, ott dolgozik ő, beszorítva a vascsűr alá.

A bejáratnál egy kis üvegfülke mögött üldögélt az őr, s a piszkos üvegtáblán keresztül figyelte az embereket, gyakorlott szemével azonnal megismerte az idegent s útját állta, hogy a nagy méhkasba be ne mehessen.

Mikor vezetőmmel a tető alá értünk, az a kísérteties bűgás, mely már messziről zúgott doromboló hangján, egyszerre alakot öltött s oda simult a csapkodó kalapácsokhoz és pörgő dobkerekekhez. Onnét a vascsűr közepéről tompa ütések-től meg-megrendült a talaj s a köröskörül fölszálló fojtó füstből pörkölő meleg csapott felém. Az egész alkotmány bel-sejét félhomály világította be, mely bizonytalanul elveszett a füstös levegőben; a

füstből erővel, lendülettel csapódtak föl a lángok, átható világosságot csapva széjjel fészük körül. A tüzfény körül félmeztelen alakok futkostak, kis csiptetővasakkal fogdosva a vékony izzó vasrudakat, melyek mint piros vonalak fényesen kiritak a gőzös homályból.

Egy nagy vasbögre elé mentem, melyet alulról fújtak, hogy nagyobb erővel égjen s oly erővel, hogy a lángok fölnyaldosanak a tető párkányáig, ahol egy kis tölcséren aztán kimenekülhetnek. Körötte emberek álltak, szénporosok voltak és feketék; az izzó vastömeg ott forrott, ott kavargott a vasvályúban s ők várták, hogy kiszűrhessék azt apró csészeformákba.

Mikor lassan lebillentették azt a körtebögret, beláttam a belsejébe s mintha valami szirup főne, úgy úszkált benne a

megolvadt ércz, apró kis bugykorékokat vetve föl, melyeket csak színes üvegen át látni. A mint lejebb és lejebb hajolt az urna, mindjobban pörkölt az áradó meleg, mikor már egészen közel hajolt a földhöz, kibugygyant belőle az izzó folyadék s szépen beleömlött abba a vassvödörbe, melyet alája fogtak. Oly nyugodtan ömlött s amint a vödör fenekéhez ért, ezüst csillagokban szórta maga körül az olvadt vasszilánkokat, melyek pattogva, süstörögve fölverődtek a füstös levegőbe. Mikor megtelt egy ilyen csésze, két félmeztelen alak fölragadta s elszaladt vele oda a csűr méhébe, hol zuhogott a gőzkalapács és sűrögve futkároztak az emberek oly gyorsan, mintha hajtaná őket valaki s oly tömegben, mintha minduntalan új rajok érkeznének s azok is futot-

tak, czipelték a nehéz izzó rudakat, melyek oly pirosak voltak, mintha vért izzadnának és pörkölő fénynyel sütötték az emberek bőrét, kik lüktető erővel dolgoztak, míg köröttük minden csavarkerék forgott s épp úgy sietett, mint ahogy azt a fekete hadsereg tette. Sokáig néztem ezt a munkát s a fölverődő gőzben, az izzó fénynél mozgó ablakokat s lassankint éreztem, hogy az a füstös levegő, véres tűznyelvek és kísérteties alakok környezete, egy új világ, egy új poézis, a modern poézis.

A mi fiatal Titánjaink, még a hajnal hasadását és a fülemile sóhaját lesik s nem látják, nem akarják látni maguk körül az új érárt, mely ott dobog mindenütt köröttük s a poézis ezt a szűzföldjét kiaknázatlanul hagyják. Ezt a félhomályt, melyet a festészetbe becsempé-

szett Rembrand, egy új erőnek be kell vinni a költészetbe s átalakítani azt egy merész fordulattal, hogy életképes legyen.

Mindenütt füst, sistergő gőz, házsor házsor után gyárakból áll, melyek nehéz lélekzettel hörögnek, míg a tető alatt nyög és nyikorog a sok vasszerkezet, amint munkaközben összezsapódik.

Már jó utat tettem, hogy kiszabaduljak ebből a rettenetes környezetből s reménytelenül jártam a szürke szorult utcák között, mikor egy palánkfal oldalán a piros hirdetés megállított: «Foot Ball match.»

Átkerültem a belső oldalra s ott fölmentem a tribün tetejére, melyet hevenyében tákolhattak össze

Egy négyszegletes udvar volt a nézőhelyektől köröskörül közrefogva s olyanak tetszett, mint egy amphitheatrum,

melyet szögletesre vasaltak. A porondon már szemben álltak a harczos pártok. Csúspasz fővel, vörös gyapju ingben, jól kibélelt rövid bugyogókban — rohamra készen.

Mikor a pártvezér megindult és föl rugta a nagy bőrlabdát, mely fölkalimpált egy pár emelet magasra, az a rendezett csatasor, mely induláskor kifejlődött, egyszerre szűk gomolyaggá szorult s aztán mint egy gombolyag hempergett folytonosan, jól meggyűrve azt, aki alól került, míg a békebirák szét nem szedték őket, hogy lemossák róluk a vérfoltokat, melyeket egymáson kitiporták.

Én a közönséget néztem, mely sűrűn feketélve, mint egy méhraj, ellepte a tribünöket s oly izgatott volt, mintha legalább is élet-halálharcz folynék ott előttük a gladiátorok között.

Mikor az első mozdulatnál összefutottak a mérközők, az egész tribün föllebent, aztan izgett-mozgott, s az emberfejek — mint megannyi nádfejek — a szenvedélytől összeverődtek. Szünet volt. A küzdökhöz vizes vedrekkal rohantak és mosták róluk a sáros vért, mely végigfutott az arcukon. A nézőtér tombolt, sípokat fújt és túlköt olyan fújó hangszereken, melyekből mint egy nagy bőgés úgy szakad föl a hang.

Új küzdelem. Mind fölálltak; az egyik partnak sikerült a Ball-t kézhez kapni. A karzat fölörditott, mintha fölajdult volna; a lábdobogástól ropogott a faalkotmány s hogy még vadabb legyen az ordítás, megszólaltak a túlkök s vaskolompokat kezdtek egymáshoz verni.

Az utolsó küzdelem jött. A karzat le-

ült pihenni, mintha lélekzetet akarna venni s mikor újra megindult a hajrá, teletüdővel ordiiani kezdtek, hogy még jobban szítsák azokban az elvakult birkozókban a szenvedélyt. S azok nyargaltak, tépték egymást a lapdáért, hajuk lobogott, amint rohantak, egymásra buktak, aztán véget ért a küzdelem. Csupán ez kellett a nézőtéren, olyan üdviválgásban tört ki az egész sokaság, melyet csak a diadalittas győzők »Rah, Rah, Rah«-ja tudott túlharsogni, melybe még a tülkök és kolompok csörömpölése is belefűlladt.

Aztán egyszerre szétfutottak, az egész közönség, mint egy nagy hangyaboly, nyüzsögni kezdtek és eloszlott a város utcáin, beverődött a ködbe.

Én ismét magamra maradtam, a kéményfüstök és gőzgomolyok egymásba

folytak, homályosan elfödtek a tárgyakat, megfosztva őket alakjuktól s csak sejt-hetővé tették őket. Sötét volt, szürke sötét, olyan félhomály Rembrand-szín, mely magába olvaszt mindent. A vasúti töltésen egy vonat jött szembe, oly kicsi-nek látszott, aztán mind jobban nőtt; erő-södött, amint közelebb ért, s mint egy vaskoloszus vágtatott el mellettem.

A gyáarak kapui megnyiltak s mint egy nagy folyam ömlött ki rajtuk a munkás-sereg, betöltötte az utca medrét s mind nagyobb és nagyobb erővel özönlött a kapuk felé. És nyugodtan hömpölyögve, mint egy nagy hadsereg, vonult a munkáshad, arra kelet felé, míg füst és gőz verődött le és hullott a kéménykorom és a köszén pora rájuk . . .

Amerikai éjszaka.

Mikor végigmentem a Sleeping Car keskeny folyosóján, hogy elfoglaltam éjjeli tanyámat, visszataszító érzés fogott el; olyannak tetszett az egész kocsi, mint egy nagy kriptá, mely alá kerekeket raknak, hogy szabadon futhasson. Mindakét oldalon a fal mellett, ott voltak azok a kis üregek, amelyek éppen elég nagyok arra, hogy egy embert belerakjanak. Kedvetlenül bujtam az egyik fülkébe, melynek nyílására függöny csapódott, mely aztán elfödött. Sötét volt, olyan sötét, hogy alig tudtam a takaró alá bujni. Csak az ablaknyílás körül halaványult kissé a sötétség.

Föltoltam az ablak redőjét s kiláttam

a szabadba, amely fényes fehér volt, amint szép színével beszinezte a hold, amely, mint egy nagy fehér lampion, sápadó fénynyel ragyogott a felhőfoslányok között.

Amint fejemet a párnára hajtottam s úgy elalvófélben néztem a vidéket, amely gyorsan változva vonul el az ablak előtt, csakugyan azt láttam, hogy koporsóm üvegén keresztül nézem a világot, amely rám nézve már régen elveszett. Megerőltettem szememet, hogy jobban lássak, de ha az előtér élesebbé vált is karonkint, a háttérből nem akart eloszlani a köd, az nem vesztett semmit misztikus voltiából.

Jól éreztem, hogy mind messzebb és messzebb távoznak az élők országából s arra vallott az a pusztaság, sik föld is, amelyen csak karonkint futott végig egy

düledező fakerítés vagy támadt föl egy kopasz fa, csontfehér ágaival. Éreztem, hogy majd jönni fog egy nagy, széles viz, amely véget vet az élők országának.

Erdő között jártunk, kis facsoportok szorongva bujtak össze s aztán megint pusztá, sík föld futott be a látóhatárba. Behunytam szememet és várakoztam.

A kocsikerék különösen pörgött, mintha a föld kifutott volna alóla. Félkönyökre dőltem s magam előtt láttam azt a fehér viztengert, amely mindenfelől körülfogta a kocsit, amely halálküzdelmében futott még beljebb, be — a víz közepébe; a hold világította az utat, a part széle rég elmaradt már, s rám nézve minden elveszett. Szempilláimat lefogta az álom, fejem alácsuklott s én a párnára dőltem.

Vizióim eloszlottak, amikor az ablakon

kinéztem, láttam, amint egy nagy kine-
matográf mozgásba jön s fáradhatatlanul
kergeti felém a tájakat. A képek gyorsan
változtak, szinte egymást hajtották s
nagyon kellett rá vigyázni, hogy el ne
mosódjanak. Aztán az agyvelőm is fáradt
volt, mintha összetörték volna, amint ide-
oda dobálták. Először egy folyó simult
felém, amely olyan szélesre nyílt szét,
mintha a partok lassan becsusznának a
szemhatárba. Közepén szigetek voltak,
kősziklák és kis földnyelvek, amelyekből
buján s őserővel nőttek föl a fák s oly
szorosan egymás mellett, mintha ki akar-
nák egymást szorítani. Az egyik bele is
szédült a folyó vizbe, amely forgatagot
csapott a sziget körül s aztán sajátságos
hangot bugott föl, elfutott a völgy széléig,
ahol tehetetlenül lesühint a mélységbe.

Elém került a völgyszakadék, olyan magas volt a mozgó vízfal, mirt a Gellért sziklapartja; de szép sima, amint a vízszálak egymáshoz simultak, csak a völgyfenék körül borzolódtak ki, mint a fölbontott női hajfonatok. S az egész olyan ünnepies nyugalommal suhant alá s oly tehetetlenül, mint egy ember, akiben semmi akarat nincsen.

A zuhatag lábától — amint ottan szétporzott a víz — könnyedén, mint egy muszlin-fátyol szált fölfelé egy fehér lepel, amely nem volt már sem víz, sem levegő, csak valami fehér nedvesség, amely beivódott a levegőbe. Oly könnyű lehetett, mint a pehely, mert onnét a mélységből fölverődött jó magasra a víztömeg fölé, ahol aztán a ködös levegő magába fojtotta! Olyan szép volt ez, olyan tulvilági

valami, amelyet csak halála után láthat a halandó; ment minden emberi beavatkozástól, egy utolsó földképző csoda, amely még fenmaradt a vizözönelőtti mítikus erőkből.

Csoda, amelynek varázsát embernek fokozni már nem lehet, de lehet a — holdnak.

«Napkeletről jött az éji hold,» szétverte magakörül azokat a rongyszerű felhőfoslányokat, s egész képével belesütött a Niagarába. S a folyó, mint egy megolvadt ezüst tömeg, csillogva futott a szakadék felé, ott lezuhant, szétporzott s finom ezüst por szállt föl a sziklák közül. S ebből a megfoghatatlan fehérségből, amely ott született a sziklák között, félkör alakban szállt ki egy halavány szivárvány, amelyet a hold rajzolt bele az ezüst ködbe.

Egy merész ivű, bágyadt hold-szivárvány, amely könnyedén kel ki a Niagarából, átszeli a folyót s megtámaszkodik a kanadai parton. Egy szivárvány, mely a fehér színt ezüsttel pótolja s a sárga közé csillogó port kever. Soha szebbet! Ilyet csak emberfölötti erő szülhet — öntudatlanul.

Mikor nem láttam már semmit a zuhatagból, a folyó vize bekanyarult egy hegyszakadékba, ahol a víz még egyszer felszökkenik s egy darabon visszafelé folyik, mintha visszavágynék a zuhatag alá. Aztán beverődik a sziklazátonyokba s ott olyan vízgomolyagot kever, mintha minden egyes hullám bukfenczet vetne, mielőtt tovább rohan. Mire kiér a völgy-szorosból, olyan nyugodt, mintha minden erejét összetörték volna, megsemmisül

és belefutad az Ontarióba. Ismét jelentéktelen vízzé válik, amelyben nincs már sem akarat, sem öserő.

A kinematográf nem működött, alak-talan sötétség jelezte, hogy megpihent. Nagysokára aztán pusztá tájakat hozott elő, meg sárgaszínű földeket, melyeken vérvörös fű nőtt s az egésznek olyan derengő világossága volt, mintha csak pár szál napsugár világítaná meg. Mikorra szépen napsütötté vált a vidék, kis faházak kezdtek belőle kiemelkedni, először csak szállingózva, aztán csoportokba bujva. S nemsokára mindenütt ház volt az ablak körül. Csaknem egyforma valamennyi, színe alakja nem változott. Egy pár gerendából összetűtve s az oldála bedeszkázva. Ajtó, ablaknyílás szűkre metszve rajtuk; mind megannyi kártya-

ház, melyet hirtelen fujnak föl, hogy csak addig tartson, míg örömet szerez. Néha egy templom-torony tolta föl magát, aztán hirtelen az is lelapult a favázás házak közé.

Különös város volt; már csaknem egy órája tartottak a házcsoportok s még mindig nem értünk a közepére. Olyan volt, mint egy nagy lepény, mely folyton nyulik s roppant területet takar be, de csak hártavastagságnyira.

A város közepén volt egy fakerítés, amely messze benyult a házcsoportok közé és kikerekített a maga számára egy akkora helyet, amely maga elég egy város számára. A körülfogott térség föl volt osztva kis rekeszekre, amelyekben élő állatok szorongtak s lassan egymásután mentek a rekesz utain egy nagy

épület felé, amelynek egyik oldalán egyenkint léptek be a szép, sima szőrű tehenek, a másikon pedig a vaggonok robogva vitték el a behordózott vért s a dobozokba zárt hust. Egy iszonyu gilotin működött abban a fakó házban — a város közepén — hogy kielégitse Amerika gyomrát. Egy másik ház körül, a kerítés mögött kis yorkshirei malaczkok röfögtek s lassan koczogtak a sárga ház felé, amelyből zsiros vindőkben és nagy ládákban vitték őket sietve a város gyomrába. Egy fakapu, amely az ablak előtt becsapódott, véget vetett a vérszigetnek. A kapu tetején egy tábla volt, rajta fekete betűkkel: Union Stock yard.

A faházak ismét elfoglalták régi helyüket, de most már nem tetszettek olyan apróknak; mintha egy fejjel megnőttek

volna. És fokozatosan nőttek, sokasodtak, a fa helyére kő is került s mikor már szédítő magasra nőttek, a kő is eltűnt a házakból s az egész nem volt más, mint egy nagy vastömeg, amely rendületlenül áll, mélyen megvetve lábát a föld alatt.

Az én vértelen agyvelőm teljesen ki-
merült, a kinematográf megállt, de nem
tüntette el a házóriásokat, otthagya őket
az ablak előtt, amint egy csoportba ve-
rődtek. Ugy látszik, az előadásnak vége
volt. Egy ajtót becsuktak, csoszogó lép-
teket hallottam a fejem körül, s a kalauz
oly éles hangon kiáltotta, hogy én fölug-
rottam: Chikago Central!

Far west.

A gyárkémények régen belapultak a szemhatárba; a famüvi paloták felé homokot szórt a szél, s az egész *kelet*-ből nem maradt meg semmi, csak a két vas sinszál, melyen a vonat haladt.

Két napja már, hogy ameddig csak elér az ég alja, sárga buczkás föld nyulik be a messze távolba, fodrossá borzolva a kórós ürömfütől, melyet az éretlen föld terem. Néha egy buczka magasabbra tolja föl magát s a partfal száraz hasadékan szomjas agyagpor pereg le, hogy aztán tehetetlenül belefuladjon a homoktengerbe. Egy-egy madár tétova szárny-csapással lebeg el a vidék fölött, meglát-

szik röptülésén, amint levegő után kapkod. Az egész földre olyan sápadtan borul le az ég burája, mintha magába akarná fojtani a sivatagot.

Törpe fűzfák simulnak egymáshoz, egy csatorna szeli át a vasuti töltést. S mintha az egész sivatag lélekezethez jutna, a fák fölemelkednek görnyedt helyzetükből, egy-két faház bujik meg a fák árnyékában, a toronyfödél visszfénye tündököl, míg egyszerre aztán az egész alakot ölt és a sivár sárgaföldből kibukkanik egy palotasor, föltámad egy fényes város: a «*Pusztá királynéja*», Denver.

Mikor a fogadó ablakából kinéztem a város utcáira — melyek téli mezbe bujtak az éj alatt — előttem azok a kis fából készült házak olybá tűntek fel, mintha csak oly könnyedén ülnék meg

a föld kérgét, mint ahogy a sirály száll rá a tenger vízre, mikor pehelykönnyűen lepihen. Az egész látkörnek annyi levegője volt és oly könnyűnek látszott az egész, mint egy velencei üvegváza, melyet az ember előtt fujnak bámulatos szépre, egy lehellet alatt.

A város mögött sorfalat álltak a Rocky Mountain száraz sziklabérczei, melyek égettivörösnek tetszettek, mintha most izzadnák ki azt a sok meleget, melyet nyáron át magukba szedtek. Azok a rezes-arczu hegyek jó messze voltak a város szélétől, csak az a végtelen tiszta levegő csalta közelébe őket. A vonat tüdejét jól kidohogta, mire elért egy-egy csomó faalkotmány közé, melyekből mint egy mesebeli tündérpalota emelkedett ki a faműví királyi lak, amelyre a Hotel czégé-

rét kiakasztották. A palota előtt szökökut csobogott s a pálmakertben nagykereki kocsik robogtak s az élelmes kocsisok fölcsalogatták járműveikre az idegent. Mikor a kis falu-városból nekiindultunk, hogy mellé álljunk a sziklaóriásoknak és fölkaptunk egy furcsa formájú kanadai giggre, amelyen mint «Szegény Jonathán» görnyedt a viharedzte öreg kocsis és a pusztá, kopár földön, mind közelebb mentünk a csupasz sziklák felé, olybá tűnt előttem az egész hegyláncz — abban a végtelen tiszta levegőben — mintha az egész nem volna más, mint egy holdbeli tájkép, melyet mesterien kiszineztek. Csak néha maradt el egy alacsony bokorfa, vagy csapott el fölöttünk egy hosszú-szárnyu vércse s ünnepi nyugalommal huzott végig a kihalt vidéken.

Egy patak medre felé mentünk, mely onnét a hegyláncból tartott erre; s a két sziklafal közt meglátszott a szakadék, melyen át be lehet a szoros torkába menni. A keskeny völgyben a sziklahajlat elzárta a völgy szélét, csakugy, mint egy kőlakat, melyet a zsák végére csapnak. Kétoldalt a ripacsos sziklák piros képe ragyogott és mindenütt vad, ormótlan kötömegek fogták körül a keskeny szemhatárt.

Mikor az ut beleütődött a sziklafalba s csak egy keskeny lépcső kuszott föl az egyik hegyoldalon, akkor értünk a verem fenekére. A patak maga is onnan a lépcső mellől futott le s oly magasról kuszott alá, mintha az egész víz-sugár nem volna más, mint egy merész folyondár, mely végigfutja a sziklafalat. A lépcső pihenőjéről meglátszott az egész víz-sugár s

mintha a Niagara leánysága szakadt volna ide, oly hatalmasan omlott le az egész zuhatag, hétszer beleverve fejét a hegyoldal szikláiba. Az egész környezet magán viselte azt a féktelen vadság jellegét, mely ott rejtőzött a zuhatag hullámverésében. Nem tudtam elpalástolni meglepetésemet: a művelt kelet után, ennyi vadság meglepett. Ugy látszik, ez a végtelennek tetsző sivatag bevezető előszóként szerepelt a távoli nyugathoz.

Mikor fölültem a kocsira s «Szegény Jonathán» a lovak közé csapott, nem tudtam megállani hogy az öreg előtt csodálkozásomat el ne áruljam. Ugy látszik, várta ezt, egy kissé meg volt elégedve, de aztán azt felelte: «Ez még semmisem.»

Ujra kint jártunk a kopár földeken, hogy aztán ismét hegyek közé menjünk,

ugy látszik, az a kis intermezzo szükséges volt az új benyomások számára. A kocsis ostorával egy sziklakert felé mutatott, mely mind közelebb jött és lapult helyzetéből igyekezett mind meredekebbre fölfelé nyulni.

Az *Istenek kertje*; Jonathán ilyen czímet mondott. Vörösragyás sziklák voltak előttem; melyek mintha nem a talajból nőttek volna föl, hanem valami vad istenség szurkálta őket a borókafenyőbokrok közé, ahonnét alaktalalanul bukkantak most föl. Némelyik keskeny volt, mint a piskótaszelet, a másik idomtalan gömbbé tömörült, egyik durva emberalakot öltött s mindenfelé benépesült tőlük a ritka fenyves. Itt is, ott is fölütötte egy-egy fejét, vagy összegomolyogva meghúzódott csoportba verődve. Amint felé-

jük mentünk, különválva közeledtek felénk s Jonathán sorra néven szólította őket; a legtöbb állatnevet viselt, de mikor már az állatnevek kimerülni kezdtek, Jonathán egyikre rámondta: *A röpülő Hollandus.*

Éjszürkület borult a vidékre, napkeletről megjött az éji hold. Egy-egy sziklacsoport maradt el mellettem, vörösragyás képét holdfehérre cserélve, néha egy kvarcyszemcse megcsillant rajtunk, mintha a hold behintette volna őket ezüst pikkelyekkel. Minden még különösebbé vált s még hidegebbnek, kopárabbnak tetszett. Mikor nagysokára éjестére bevergődtünk a környékbeli város faházai közé s Jonathán elbucsuzott tőlünk, akkor is azt mondta: «Ez még semmisem!» S ostorával elmutatott messze nyugat felé.

Azt a pár vasuti kocsit, melyet a futár-vonat maga után czipelt, úgy körülfogták a sziklaóriások, mintha agyon akarnák fojtani. Az egész hegyszorosból nem volt egy csöpp nyílás sem, melyen át éger-utat lehetett volna venni. A két szirtfal oly közel szorult egymáshoz, mintha csak most hasították volna ketté, hogy azt a kis patakot, mely ide-oda tántorogva lefelé futott, onnét a hegytetőről levezessék. A gőzgép nekirontott a keskeny résznek, mely alatt a víz zuhogott s egy függő-hidon keresztüldobta magát a patakon is, meg a gátfalon is. Kimenekült a szűk csapdából, hogy följuthasson a síkság színére, mely ott a hegytetőkön végigfut. S ott megint előjöttek az örömfüvek kísérteties egyhangúságban, amint a hold süttött le rájuk, majd meg száraz pusztá-

ságnak tetszett a vidék, ameddig csak a nap besütötte a szemhatárt. Az a parányi terület, melyet ott a Sóstó körül paradicsommá kapáltak át a mormonok, úgy beleolvadt abba a semmiségbe, mintha azt a kis öntözött kertet fölitta volna a sivatag.

Mikor az örömfüvek kikoptak a földből az egészre ráfeküdt a hó s maga alá temetett mindent, akkor még huszon-négy óráig tartott a sivatag, melyet a csupasz hegyek még ijesztőbbekké tettek. A kulturának összes jele egy-két itató-vályuból állott, melyből a lokomotiv teleszívta magát, hogy kimenekülhessen onnét. Hajnalra kelve a nap is kisütött s a hó ezüstszerűen csillogni kezdett, a vonat bebújt egy alagutba, melyből egy hófogó faalkotmány nyult ki, hosszan

végigfutva, a hegyoldalakon; — mire kiverődtünk a sötét takaróból, az egész vidék megváltozott. Szindús fák takarták be a hegyoldalokat s a völgyhajlatokban, mint megannyi arany-kalitka, ragyogott a sok nyaralóház; virágözön borította be őket s mellettük sorfalat álltak az olajfák és narancserdők teremték az aranyalmát. Egyik kert a másikat érte s mintha a tündérlakok kezét fogtak volna, szorosan egymás mellé állva, messze elnyultak, ameddig csak elért az égalja s elfoglalták az egész nyugatot.

Alkonyatra a völgy legaljára értünk, a nap haldoklásában sárga ködöt vert föl maga körül; a vonat töltésen futott végig s a töltés lábánál a Csendes-Oczeán hullámraja játszott.

A sárga ember.

Mikor a nap az Oceánba bujt s a sárga köd, mely a nap égő sátorából verődött fölfelé, elfoglalta a szemhatárt s magába fojtott minden világosságot — egy csapásra este lett.

A nagy uszóház száz szemével kémlelt ki az *Arany kapura*, kis kerek szemével, melyek mélyen belenyultak testébe.

Szemben a hajóval, a part oldalán, kigyuladtak San-Francisco lámpásai; tarka tüzükkal itt is, ott is a hegyoldalon fel felcsillant egy-egy szem, sárga, majd piros lánggal égve.

A tiszta ég mélyében fehér csillagfény

ragyogott, sápadt, egyhangu fénynyel; míg a hegyoldal őrszemei mind fényesebb, ragyogóbb rakétaszínekkel pislogtak a hajó felé. S az egész tarkafényű hegyoldal csak olyannak tetszett én előttem, mint Aladdin ezeregyébeli tündérkertje, ahol olajlángok égtek a tarkatűzü drágakő-mécsesekben.

Mikor a hajó teste a kikötőparthoz ütődött s előjöttek a viaszsárga emberek onnét a hegyhajíatából, az ő különös voltuk, árnyékszerű megjelenésük, csoszogó lépteik magukkal ragadtak, magukhoz csaltak, oda, a hegyoldal lankájához, ahol a város testét — mint egy nagy, sárga folt — fekszi meg a *China town*.

Annak a hegyoldalnak sárga talajából nőnek ki ezek a mozgó viaszbabák,

kiemelkednek egy kissé — csak egy arasznnyira — leélik életüket, aztán ismét visszabujnak — vissza a sárga földbe.

Egy vezető várakozott ránk az utcza-sarkon, kinek tanyája éppen ott volt az utca szögletén s mintegy kapuul szolgált a sárga birodalomhoz. Vezetőtársul fekete lompos kutyát hozott magával, mely ügyesen futott előttünk a szük sikátorok között. Mikor egy ház hasadékán eltűnt a kutya, mi is utána bujtunk.

Sötét, szük folyosó volt, mely mélyen belapult a falak közé s egy lépcsőszárnyba ütődött. Lassan fölfelé mentünk a lépcsőn s fokról-fokra erősebb lett az a mondhatatlan szag, mely onnét a lépcső pihenőjéről ereszkedett alá. A pihenő kissé kiszélesült, aztán kétoldalra

nyilva, utat szabott a ház belsejébe. Valami nyitott folyosóféle volt s arasznyi udvarra nézett, amelyet egyszersmind szemétgödörnek is használtak.

A fal és a folyosó épp oly szurtos volt, mint maga a ház, amelyen keresztül ette magát a piszok. A falon helyenkint négyszögletes nyílások látszóttak, melyek elé ajtó tábla támaszkodott. A fa hasadékan pislogó világosság szűrődött ki, alig éledezve, amint belefuladt abba a gőzös füstbe, mely megrohasztotta a ház levegőjét.

Koronkint egy-egy ajtó fölnyilt s a kriptaszerű falüregből kicsoszogott egy sárgaarczu alak s aztán puha léptekkel, mint a kísértet, hosszú czopfját magával czipelve, ellebegett a folyosó labirintján,

Benéztünk egy ilyen tanyába, mely

mint a kriptasir, mélyen alábujt a falaknak. Az ajtónyílásra a deszkalóczán levő alak lassan megmozdult s mintha dróton vezetnék viasztetét, remegve fölemelkedett, szemével felénk nézett, de nekem úgy tetszett mintha messze, nagyon messze nézne . . . Lábai lassan alája csusztak s ő ülő helyzetében két kezére támaszkodott, mint valami Budha istenség. Majd az egyik keze ismét megmozdult s a párna mögött kaparászni kezdett; mire visszarezgett kezével, magával hozott egy vastagfejű ópium-pipát.

Ránk sem ügyelt többé. gépezete működni kezdett, ópiumot gyömöszölt a pipa torkába s az olajmécses fölé hajolt.

Vastag füst verődött föl a lócza fölött s a füstön keresztül — mely erősen fojtotgatni kezdett — ismét ránk bámult a

sárga ember kerekre nyílt szemeivel, szempillája csak néha csukódott le nagy, nehézkes mozdulattal s aztán megint kinyílt s a sárga fejből kibámult a merev szem. Egyszerre csak hátra csapta magát s pipája a földre zuhant. A vezető azt mondta, elaludt. De szemei nyitva voltak s mozdulatlanul néztek föl a levegőbe. A lócza alatt egy kácsa hápogása hallatszott, meg szárnycsattogása, amint verdeste magát szűk kalitjában.

Leszálltunk az udvar aljára, ahol évek óta rohadt a szenny és azt a sok összehordott piszkot a szűkreszabott falak még fulasztóbbá tették. S mintha ebben a talajban élne az a rettenetes erő, amely a sárga embernek szájába adja az opiumot s dögletes lehelletével beléjük fujja azt az undorító kóroanyagot, amelytől a

viasztagok darabonként hullanak le az élő testről.

Egérutat vettünk a szemétdombról s átkerültünk pár házfalon. Már messziről hallatszott a közeli ház belsejéből egy dudoló énekhang, amely ajtónyílásformán tört utat magának. Fölmentünk a létralépcsőn a tornácra, amely az ajtó előtt végigfutott. Megálltunk az ajtó előtt, amelyben ágyaszélén ülve énekelt a sárga ember — énekelt rendületlenül. Egy arczizma sem rándult meg, szempillái nem rezegtek, ő csak nézett maga elé és nem törődve semmivel fujta magából a rövidtagu szavakat. Színész volt s monológra készült.

A folyosón át behatoltunk a ház belsejébe s fokozatosan erősült a zaj, fül-sértő sipok sikoltva szóltak s az ütőhang-

szerek recsegve csapódtak össze, — egy csarnokhoz értünk, mely a szinpadra nyílt.

A szinpad — egy széles nagy dobogó, — mely egyrészt nézőtérül is szolgált, magába foglalt mindent. Ott verték a hangszereket olyan kiméletlenül, egy-két mozgó sárga alak ott dudolt és tipegett szegletes mozdulataival s a zsinórmester is, aki leszorult az emeletről (a konyhát tették oda) ott működött láthatólag.

A darab közepére értünk csak oda — már hét napja tartott — még hét nap volt hátra. Hosszu kaftánba bujt alakok jártak-keltek a szin közepén s kísérteties, hápogó hangon fújták szerepüket. Mikor távozóban voltunk, az oldalajtón előlépett a jós és alt béka hangon kurutyolni kezdett.

Kint az utca szegletén ácsorgott egy sárga csapat — a fűszeres bolt előtt, (egy fakalitka, mely beszorult a kapubejárat alá.) Egymásra rakva feküdt a sok csemege, négy éves ruczatozás és fölszelt patkánypecsenye. S a sok rothadó hus szaga, mely undorítva üzött onnét el — oda csődítette a sárga embereket s azok körül állva a szűk ketreczet, boldogan szívták föl a csemege illatát, aztán megittasulva ez ingyencségek-től, puhán totyogó léptekkel, végig húzódtak az utca hosszán, megtöltötték a templom belsejét, melyből mintegy füstoszlop kavargott ki az ördögüzők fojtó füstje, aztán leverődött s szétterült utcahosszat. S ebben a fojtó levegőben, amely bizonytalan színnel homályosult az emberarczok körül, mozgott a sok viasz-baba,

szegletesen, ügyetlenül mintha fölülről vezetnék tagjaikat.

Ritkán, szállingózva jöttek, majd kis csoportok bujtak ki a falrakások alól, aztán egyszerre megtelt az utcza sárga fejjel s az egész tömeg, mint egy sárga folyó hömpölygött a város felé, ahol egy széles utczán belefuladt a lüktető Avenuebe.

Itt véget ért a birodalmuk, szétmosódtak, szertefolytak, csak néha rezgett elő egy-egy a sokaságból, amint egyenest, mint a madár, visszahuzódott tanyája felé. S ott a szirtoldalon, mint a szirti fecskék, bebujva a kö-üregekbe — szemben a sárga Oczeánnal, — lefutják arasznúi életüket s aztán visszabujnak a sárga földbe, társaik meg — mint a szirti fecskék — befalazzák őket a szikla-partba.

San José.

Kimentünk a Csendes-oczeán partjára, mely nyugodtan simul oda a partszegélyhez, mintha nem volna benne semmi abból az őserőből, mely ott a tenger közepén hörögve lélegzik, a mint feléje csap a szél. A tenger egész felülete oly sima volt, mintha egy finom hártya ülne rajta, mely azokat a gyöngéd érránczokat semmivé vasalja át. Szemben velünk egy pár száz méternyire felütötte magát a víz tükréből két idomtalan sziklafej, mely egy-egy fókacsapat, mindmegannyi szörnyszülöttek, sütkéreztek a verőfényben. Mintha jól kifejlett husos pióczák volnának, úgy nyüzsögtek ott, szárogatva

magukat, míg aranyhárga lett átázott bőrük. Néha egy-egy nehézkesen fel-emelte fejét s aztán unottan kitátva száját, hörgő hangot fujt föl magából, mintha mondaná: «Nagy Isten, de unalmas a te világod!» Aztán egy-két tipegéssel el-vacillált a szikla széléig s a sima víz nagyot loccsant, míg eltakarta a ször-nyeteget. Nem szerettem őket nézni, nem is az ő kedvükért ültem ott a parton, hanem azért a fenséges vizért, mely mindig ki-kicsalt maga mellé. Sokszor kimentünk hozzá, s ő mindig oly fényes látvány volt, akár napkeletkor találkoztam vele, akár teli holdkor, mikor ezüst pikkely hultfinom vízbőrére. Egyszer Santa Cruzban kissé tovább néztünk, mint kellett volna, mert visszatérőben vettük észre csak, hogy a vonatösszeköttetést elbámultuk.

Végig mentünk ezen a kis város-tanyán s egy istálló-fészer előtt megtaláltuk emberünket, ki majd kiment bennünket fatális helyzetünkből.

Szavahiható embernek látszott s esküdözött, hogy elszállít bennünket San José-ba, a honnét másnap tovább mehetünk.

Megkérdeztem: Ismeri az utat?

— Hogyne, Sir, a nagy erdőben vezet keresztül!

Helyes kis kocsi volt az, mely elé befogták azt a két kanadai lovat s a hintó ernyője alatt kényelmesen elfértünk a puha bőrülésen. Kora délután volt, mikor kirobogtunk abból a kis városból, melynek néptelen utcáján nagy árván végig futott egy-egy street car éles csengetéssel fölverve a lassan lüktető, alvó várost.

Még jó magasan járt a nap, mikor a hegyi uthoz értünk, mely közel a tenger mellett kapaszkodik föl egy tarksikságra, honnét aztán befordul, neki vág a kéklő hegyeknek.

Egy kis joujou-vasut sineit kerülgettük egy ideig, aztán keresztül szeltük azt a két vékony vassint, mely alig volt vastagabb, mint egy jóra való távirdadrót, a mint végig feküdt a földön. Minő miniatűr ország lehet ez a völgy, talán már átment, ahhoz a filigram világhoz, mely ott a nagy tengeren túl fekszik: a hol kis szandalczipőkben puhán lépdelnek azok a japán porcellánbabák.

Leértünk egy völgy fenekére — a vasuti sín jó messze elmaradt — a kocsis megállt és mi leszálltunk, mert úgy mondta: «Itt tanyáznak az óriás fák!»

A völgy mélyében ingoványos víz csillogott, mely fölött deszka fahíd hajolt keresztül. Két gyökér karfa volt rajta, mely a két partoldalon megtámaszkodott, úgy, hogy az egész hid csak úgy lógott a levegőben, hogy a szél kedvére játszhatott vele. Egy kissé ingott és ropogott, mikor egyenkint átkeltünk ezen a szalmaszál hidon, mely valahonnét a hangya birodalomból tévedt ide, hol az ujművi viaduktokat a hangyalakók ilyenekkel pótolják. Az egész oly csepp volt, hogy egy emberalak is óriásnak tetszett rajta.

A tulparton sűrű csalit volt előttem, melyből alig lehetett bármit is látni. A kocsis ügyesen járt előttünk, egy-két lábnyomot követve s egyszer csak előttünk voltak az «óriás fák» úgy, a mint egy csoportba bujtak.

Ilyen nagy tömegben élő fát elképzelni sem tudtam. Megkerülni őket maga egy kis utazás volt, az egyiken át egy Avenue vezetett keresztül, melyen egy embertörpe kényelmesen átmehetett. S ott a fák talpánál — a meddig az eső pora is felverődik — emelkedett egy embertanya, egy kis hangyaboly, egy pár léczből összeütve, melyre mint a szalmaszálak, ráfedődtek a dúczgerendák. Oly különös ellentét volt az a faóriás, melyet ez az őserdő szült, meg az a kis deszkakunyhó, melyet itt az emberi kéz összerakott. S mintha ez összes emberi alkotás csak ilyen favázás kunyhó volna, ahhoz a nagy erőhöz, mely ezeket a szörnyfákat föltáplálta. A mint ottan egymás mellett fölverődtek, messze kiverődött koronájuk, abból a csalitberekből

s végig nézett az egész vidéken, mely talpa alatt, mint egy liliputi világ elterült. Az ut az óriásoktól visszafelé megint a törpe birodalmon vitt át, mely a nagy fák után méreteivel még kisebbre szorult. Sokáig koczogtunk azon a kis csempész-uton az erdő között, de San José még mindig nem akart eljönni, pedig a napból sem látszott már más, mint a mi fönt akadt még a fák tetején. Egy kissé nedves volt a levegő s estszürkülettel a köd is előkerült a fák ágai alól, mire aztán sötét lett, nagyon sötét. A kocsis egyhangulag csettegett nyelvél, csak néha kiáltott fel, egy-egy hangosabb «get up» nógatással s azok a szegény lovak fáradtan baktattak a koromsötétségben. A kocsi féloldalt dőlt, valami tuskóba ütdött, a lovak visszaszöktek s mi kiugrál-

tunk a kocsiból. Lábunk alatt csemcsegett a sár s mint egy jó, hig kocsikenő, úgy ragadt a ruhánkra fel. Föltámogattuk a kocsit, mialatt a kocsis gyufát gyújtott és keresgélgni kezdett; aztán egy kis idő múlva beismerte, hogy nem tudja az utat.

— Hisz úgy mondta. sokszor járt erre!

— Dehogy, ez második utam, az első pedig régen volt!

Egy pár gyufa csillant fel, aztán felpakkoltunk újra és mentünk a bizonytalanságban előre!

Az erdő fái úgy összebujtak abban a sötétségben, hogy az utból nem látszott egy tenyérnyi sem, csak a lovak taposása a hig sáron jelezte, hogy csapáson vagyunk.

Órák multak, míg valami kunyhóhoz értünk, hogy az a két favágó, a kiket

felzavartunk alvásukból, megnyugtatót bennünket s arra a két sárba süppedő két nyomra rámondta: That is the right way!

Ügetni kezdtünk, az ut emelkedett, egy kis patak medre kanyargott mellettünk, de aztán mi felkanyarultunk mellőle s az mélyen belevágta magát a völgy aljára. Az a muszlin köd nem akart oszlani köröttünk, úgy, hogy a hold, mely nagy erőlködve a hegygerincz fölé került, nem birt erőt venni rajta. Az ut folyton fölfelé futott, mindenütt a partoldalon csuszva, úgy, hogy a völgy már, mint egy nagy szakadék maradt el alattunk. Néha oly merészen szaladt neki az ut e völgy partjának, hogy már úgy tetszett hogy zsák-utba fut, mikor egy fenyő mellett tovább kigyózkodott a hegy-

part felé. A lovak baktattak a sötétben, de az ut mind fölfelé tartott; a kocsis a ködöt szidta, de azért esküdött, mindjárt a «summit»-on leszünk. S az a «summit» csak nem jött, pedig az éjfélnél is elközelgett.

Azt hiszem, éjfélnél volt a jel, mikor a köd oszlani kezdett, visszamaradt, mintha fátyola lehuzódnék rólunk. A fenyők is megritkultak, a hegytető kopáran állt előttünk és a hold bevilágította ezt a vad vidéket.

S mintha közelebb értünk volna a holdhoz vagy valami elátkozott, kihalt vidéken vándoroltunk át, oly néptelen volt a föld s a hegytető oly kopár. Egy kanyarulatnál ijesztően meglátszott a völgy mélysége s föltárult a katlan gyomra.

S az egész völgyet vastagon megülte

a köd, s fodros tömegében, a mint megvilágította a hold, olyan volt, mint egy fehér tenger, mely mozdulatlanul megdermedt vízcseppekkel fekszik szük medrében.

S oly könnyűnek látszott az egész ködtömeg, mintha csak a hullám fehér habtajtja került volna ide, aztán tejfehér színével és lehelet könnyűségével dermedt volna meg. Különös látvány volt, a mint a völgyet betemette az a fehér semmi-ség, talán a földképző időkben kóvályogtak ilyen fehér gőzfoszlányok, a melyből ez fenn maradt, ide szorult s itt megpihent.

A hold a puszta táj felett, kiélt képével fönt lebegett és a vadon kihalt sivárságával megadta a képhez a milieut.

Fölfelé mentünk, még följebb, még

közelebb a holdhoz, mely hideg fényt szórt le, erre a nedves ködös földre. Végre elértük a rég várt hegytetőt a «summit»-ot. A kis kocsi épen a gerinczen állt s mindkét oldalon a feneketlen völgy, melyekben lent ült a tajtfehér köd, fölszakadó fodros hullámokkal — mozdulatlanul.

Flamarion innét vehette képeit, melyek óriási fantáziájából szűrődnek elő; s most az a hihetetlen, lehelet ködország, hideg színű képeivel, melyeket ő elképzelt, itt megjelent valóságban előttem.

«Get up, get up», a kocsis nógatni kezdte lovait s mi átkeltünk a hegytetőn és lefelé futottunk. Az a kis kocsi ugyancsak nagyokat csapódott, a mint a hirtelen kanyarulatnál irányt cserélt az ut.

Még egy ideig szép volt a vidék, a

mint a hegyhát mindjobban nőni kezdett, mialatt mi süppedtünk a völgybe alá, de aztán ismét ránk huzódott a köd s oly sötét lett, olyan ködös sötét, mely eltörli az alakokat s idomtalan tömeggé olvasztja őket össze.

Egy korlát szaladt az ut mellett, majd egy hidforma deszka-dobogó szelte át a vizmosást, míg lassan-lassan emberlakások jöttek elő. Egy kis falun keltünk át, mely már a völgy aljánál feküdt, aztán sima lett az ut, mely végigfeküdt azon a síkságon, mely innét a hegy lábától befelé huz a Nevada felé.

Kis kerti gazdaságok látszottak néha homályosan s aztán messziről erős fény tört elő, a mint a gyenge ködön át csillogni kezdett.

Egy félóra mulva odajártunk a nagy

Hotel elé, mely mint egy paradicsombeli
tündérpalota, fényesen jelent meg előttünk;
mintha ez is valami más planétára
való lenne, mely azonban gyorsabban
forog, mint a föld, gyorsabban él és tar-
kaszinü fénynyel ragyog.

Florida.

A keleti part mellett, lefelé csuszik egy hosszú hegység a déli golf felé, míg aztán egy lába beleszalad a tengerébőlbe, a másik meg mintha ráülne a víz színére, ott lubiczkol a ráktérítő körül. Az egész Florida úgy uszik a víz színén, mintha egy lassan alámerülő földhát volna, melyen már-már keresztülcsap a sós víz, a mint belevész az Indian River apró szivornya nyulványaival. S ez a vizibirodalom, mely csak alig van odaragasztva ahhoz a hatalmas nedves testhez, a csodaország, melyen fönt lebegnek még a bülbül rózsák és a bólogató fejü pálmák mozdulatlanul hajolnak össze, míg alattuk pár arasz-

nyira csak — lassan szivároghva vándorol a víz nyugatról kelet felé. Egy czifra tornyu fapagoda volt a vasuti állomás, sárga és vörös bélü fából összeütve. Előtte egy csapat vászonfedelü gígg vára-kozott s a duzzadt ajku néger kocsisok, előre csucsorított szájjal, éhesen lesték a passangereket, csakugy, mint a fia alligátor tátogna a nigro pecsenye után.

Állni látszék az idő, a nap derült képet öltött s a tiszta levegőben, pálmacsoportok s a husos, buja kaktuszok őserővel verődve fel az ingoványból, olyan képet adtak, melyet csak Stanley élvezhetett, mikor köröszül törte magát a fekete birodalmon.

S a vadonból kupolák, karenek, minarettek tölték föl fejüket s szerte szórva, szeszélyes tornyok jelentek meg egy-egy

pálmakehely mellett s a mint az ut sárga porondján felé mentünk, egy testhez nőttek oda az összes kupolák és minarettek. «S tündérpalotának bizonyára hinnéd, mit az enyhe szél tova lehel innét», a mint föléledve az őserdő felől, arrafelé csap, hol a Ponce de Leon felnőtt a a buja talajból. Mintha egy mór palota volna az egész fogadó, mely átvándorolt tul a tengerre, aztán szépen lefelé csuszott a trópusok felé, magára szedve a buja égalj minden csodaszerét. Egy merész ember ötlete volt az egész hotel. Ide a rengetegbe, ahol nem volt semmi más, mint összefonódott fa és pálmaerdő, — messze minden fehér ember tanyától — felépített egy tündérpalotát, aztán lehozott hozzá onnét északfelől egy keskeny utat, melyen két sinszál szaladt. Majd

ujra délfelé ment szöcske lépésekkel benépesítette a keskeny partot, mindenütt maga után huzva azt a két vasszálat, mely fölér oda, hol az óriások tanyája van. S most már csak úgy játszik, mintha egy jóllakot spongyát csavarna ki, mikor pólusain a milliókat tetszelegve fölszip-pantja.

Estefelé a hotel udvarában jártam, a hol az arab stylü falak között, virágok nyíltak exótikus színekkel és a tunya kaktuszok husos testükkkel fatörzsként emelkedtek ki a földből, keresztalaku lugos futotta be a kert közepét, mely alatt vizsugarak csobogtak föl a meglapuló medenczéből. A villanylámpák meg szép színekben égtek és oly szép csönd volt s az ég fölöttem oly szép csillagos, mintha az egész nem volna más, mint egy mesteri

kép, mely az ezeregyéj meséje után készült. Reggel ugyanaz a ragyogó nap üdvözölt, mely előttevaló nap, naphosszat rám sütött. A tenger felé mentem, melyet egy keskeny földél eltakart.

A hosszú czölöphidon közeledtem a tengerhez, ahhoz az örökké bugó hangszerhez, melynek hangszálait egy nagy lélekzetű erő fujja. Az a bus czölöphid csak olyanforma volt, minha egy hosszú-lábu csibor szurkálta volna le lábait, hogy keresztülérje az Indián Rivert. Alig értem a hid közepére, mikor a folyó kanyarulatánál elötűnt egy magas alak, a mint állva futotta végig a vízszínét, aztán utána jött még egy-kettő, fejükön magas strucz-toll lobogott.

Gyorsan közeledtek, szinte futva jöttek a víz színén ezek az exotikus alakok s

aztán, mikor átbujtak a hid alatt, lehámlott róluk minden csuda s az a két lady, meg az a kemény kalapu yankee nagy nyugalommal hajtotta tovább vizibicziklijét.

A tenger és megint csak a tenger volt előttem, s mikor leültem a finom homokra, hogy elnézzem azt a felséges sivatagot, kis vörösfrakku madarak szálltak le mellém és játszadozva csipogtak a verőfényben. Egy-egy kék kabátos verébfajta madár is elvegyült a társaságban, majd fölverődve, elszálltak egy kórósásra, a honnét csodálkozva elnézték, a mint a tenger föléjük földagadt. Sohasem éreztem magamat annyira idegennek, mint ebben a különös társaságban, pedig az Oczeán volt előttem, az én régi jó ismerősöm.

• Hat órákor indult egy gyorsvonat, mely

lefelé futott a partoldalon. A rengeteg felé vitt az útja, keresztül az őserdőn. S itt is, ott is megcsillant a posványos víz az ingoványos talajon, melyből felkuszta a gyökérfák, összefogódzva, egymáshoz támaszkodva. S az ivszerü lombsátorban egymást legyurni akarva, rengeteg tömegben verődött föl a pálma s a nagyfejú kaktuszok egymást verdesték, a mint egy kis szél feléjük csapott.

A St. John River bujkálva szelte át a vasuti töltést és mikor a vonat a kis falhidon átszaladt, messze bemélyedt a látkör a vízszin fölött és mindenütt ott voltak a pálmák meg a szakállas fák, melyek hézágaikat összefonták, hogy egymáshoz dőlve megállhassanak.

Oly sötét lett egyszerre, a mint a vonat ismét erdőbe bujt, s az élő fal megfojtotta

azt a kis világosságot, a mely még a naplementéből fenmaradt. Majd ritkulni kezdtek a fák s onnét a tenger sik színéről, fölkalimpált a hold, mint egy véres szarv, a mint erős színe átfutotta furcsa alakját. Ilyen bőrszíne lehetett annak a büszke indián-fajnak, mely azelőtt itt tanyázott, ebben az uszó paradicsomban, míg meg nem tanulta azt a dalt, melynek refrénje most mindig csak az:

Boldogan birtuk ezt a tanyát,

Míg nem láttuk a fehér ember lábnymát!

Jó késő volt, mikor a vonat egy merész kanyarulatot tett, s aztán háttal kezdett a tenger felé menni. Egy hosszú pókháló-híd jött, mely keresztülfeküdt az Indian Riveren s aztán a rengetegben, mint kis gyémántkövek, csillogni kezdtek a villany-

lámpák ködszínükkel. S oly fényesen bujt ki egy fapalota ismét a vadonból, abból a viztalajból, mint egy nagy nymphaea, mely széles levelével végigfekszik a tó vizén.

Mikor a vonat megállt, ezen az ekszotikus helyen, a néger bell boyok rohamléptekkel közeledtek a kocsik felé s vastag szájnyílásaikon skálaszerűen fújták: «Luggage please!»

A fogadó emeletén széles folyosó futott végig, mely kisarkalt oda, hol a tenger csendesen bontogatta habfonatait. S a part porondon leszurkált póznakarókról halavány fényt hintettek a lámpasorok, melyek egy sorba felfűződtek arra a hosszú drót kötélre, mely az egész partszegélyen végig vándorolt. Minő különös volt az a tarka népség, mely a januári

ég allatt ott mozgott a tenger fővényén. Szép infuseriák, tarka színü puhányok és mozgó kagylólakók jutottak eszembe, melyek fölelevenedtek a *Csigák regé-nyéből* s most éjestendre kijöttek arra a finom homokra, melyet lábuk elé terített az Oczeán.

Egy kis hintaszék^era ültem, mely bólogatni kezdett alattam s a mély, tiszta ég kupolája alatt, elnéztem ezt a bizarr szokatlan látványt.

A folyosón zene játszott s ezek a «Tenger lakók» megunták a fővénysétát s megindultak a lépcsők felé. S mikor a közelség lerontotta róluk azt a csodás jelleget, még különösebbek lettek ezek az emberalakok. — Néger nők és tropikus gigerlik. A néger ladyk sárga tollal fejükön, zöldselyem szoknyában, melyre piros

derék simult, még különösebbek voltak valójukban, mint a milyennek őket ott a tengerparton elképzeltem. Összecsucsorított ajkuk ropogva mondta a «Yes»-t és fehér fogaik közül csontosan hangzot a «love».

Elmenekültem önnét s egy keskeny uton. leszálltam az Indian River mellé. Szinte futva mentem, hogy elérjem a víz partját, a hol az a fenséges csend honol, mely napnyugatkor végig fekszik az egész birodalmon.

S ott csend volt ismét s a víz mozdulatlanul feküdt a meder-ágyban, csak néha szökött föl a víz színéből egy-egy repülő hal s rövid ívvel fölröppenve megcsillant a hold fényében, aztán ismét visszazuhant tehetetlenül a folyó mély vizébe.

Athén Amerikában.

Jég-hegyek közé érkeztünk meg Bostonba. Ez a szűkre szoruló város az, melyet a yankeek Athénnek neveznek; pedig az egész nem más, mint egy átplántált kis angol város, utczástól, ház-sorostól, sőt a táviró-drótokat is úgy hagyták lógni az épületeken, mint azt Yorkban láttam odaát az angol földön.

Sokáig kerestem benne Athént s hogy semmit el ne mulasztok, fölkerestem a szabadság-szobor mellé, ahonnét kinyílik a vidék és végiglátni a város fölött.

Az a fehér márvány Cleopatra tüszlop, amely Washington emlékműve után készült, ijedtében szinte bólogatni kezdett,

amikor hangos szóval Athént kerestem körülötte.

Átnézve a házrakások fölött, egy pár kupola dudorodott föl a lapos házfödelek közül. És egy kopár halom tetején targallyak között fehérteni kezdett egy árkádos masszív épület. Végigmentem egy egész városrészen, amelyet csak fadeszkából tákoltak össze, míg odaértem a márványlépcsők elé, mely a kőépületben végződött. Fölmentem az emelvény tetejére, amelyről végiglátni azon a széles, nagy Avenuen, amely odatorkollik, arra a kis kerti parkra, melyből aztán ez a márványépület kiemelkedik.

Messze bemélyedt a perspektiva az utca hosszán, mely vége felé elkanyarult s egy-két kupolatető lebegve emelkedett ki a ház-sorokból.

Az utczáan fekete tömegben huzott az embersereg arra felé, hol az a két kupola tanyája volt. S mintha zsinóron összefűzték volna azokat az embereket, úgy mentek a kupola felé egy lélekkel, egy akarattal.

Leszálltam közéjük, hogy megértsem azt a mozgató erőt, mely mint a lég-huzat, keresztülhuz rajtuk és »egy« szenvedély hullámával a kupola felé csapja az embereket.

S amint közöttük jártam — az Avenue tömött járdáján, éreztem, amint ujra hatalmában vagyok egy nagy erőnek — amit csak New-Yorkban éreztem. azelőtt s amely rohamlépésekben hajtja az embereket New-York utczáin és futó sietésre kényszeríti még az idegent is; — s itt is, Boston utczáin is megtaláltam azt a

nagy erőt, mely szinte egy akaratban egyesíti az embereket s teljességben éreztem magam körül annak a láthatatlan erőnek hatalmát, mely ott volt New-Yorkban s itt újra megjelent előttem, — csakhogy alakja megváltozott.

Nem törték az emberek magukat a street carok után, nem rohantak egymáson keresztül »go ahead« csatakiál-tással; hanem mentek egy impozáns nagy tömegben az utcajárdán, azok felé a hagymafejű épületek felé, melyek köösz-lopaikra dülve, nehézkesen ültek a föld kérgén.

A hátunk mögött levő tömeg maga előtt tolt bennünket s mind közelebb értünk a lépcsős arkádokhoz. S mint a hagymaraj, mely bolyburokba futkosva tér vissza úgy zsizsergett a lépcsőfokon

az embersereg, mely fölszállt a kapuk felé s aztán újra visszatódult az utcaföldre.

Mintha egy nagy moloch ült volna ott a kupola alatt, akinek hívószavára megjelentek ezek a szolgalelkek, akik az ő nagy erejének hatalmában vannak s amint egyszer közelébe értek, nem tudnak többé elszakadni onnét, mert ez a szívó erő mindig visszaszippantja őket ide, ahol a tanyája van.

A kapubejárat mögött szélesen nyílt szét a perspektíva s az impozáns márványlépcső fejedelmi látványt nyújtott.

Mikor benyitottam a nagy terembe, melyre a kupola lehelletszerűen ráborult, abban a siri csendben ott éreztem azt az erős akaratot, mely ott a padsorokban ülő embereknek kezével forgatta a könyvlapokat.

Köröskörül a fal mellett könyv-könyvre állt föl s ott a padasztalokon oszlopmagasságnyira emelkedtek föl a könyvhal-mazok, melyek közé besüppedt egy-egy emberalak, amint előrehajolva szivta föl magába, ami a könyvekből felé áradt s ami ott lebegett mindenütt a kupola belsejében.

S az ajtók egyre fel-felnyíltak s új emberek jöttek, vagy pedig elindult egy-egy a méhkasból, két kezében megrakodva egy csomó könyvvvel, hogy aztán ismét visszatérjen ide az anyaméhbe.

Ujra kiértem az utca levegőjére s már azt hittem, megmenekültem ama szédületes erő hatalmától, mikor a felém jövő emberek új szenvedélye ismét magával czipelt. Minden kézben könyv volt, akár keménykalapot viselt a könyv gazdája,

akár strucztooll lebegett rajta, úgy hogy szinte kinézték az idegent, aki kíváncsian, könyvetlen kézzel köztük elhaladt.

Követtem őket, velük mentem, magukkal vittek s ismét szűk utczában voltunk. A boltokra figyeltem, amelyek két oldalt sorakoztak az utca hosszán. S amint lépésről-lépésre lefelé mentünk azok között a füstös téglaházak között, csak néha jött elő egy különös czimtábla, amely szinte eltűnt a sok »Bookstere« fölírás között.

Megálltam egy ilyen kirakat előtt, amely igen egyszerűen volt összerakva. Egy oszlop »Quo Vadisa«, egy másik »Equality«, egy harmadik Davis regényeiből, majd Jókai és Longfellow. Az oszlopok fölértek az üvegtábla tetejéig s abból a nagy tömegből nem látszott

semmi izlés, semmi csinos összeállítás, csak egy hatalmas erő, mely a könyveket oszlopmagasságra fölrakta.

S mindez nagyban, hatalmas méretekben. Amint a könyvkereskedések végignyultak az utczahosszán, úgy azok a könyvpéldányok is fölemelkedtek oszlopmagasságnyira.

Bent pedig a könyvek levegője között az emberek kapkodva forgatták a könyvtáblákat s oly versenyszerűen olvastak belőlük, mintha ugyanazon erő szítaná őket, mely fáradhatatlanul hajtja a gépeket előre — szinte inszakadásig, abban az iszonyu küzdelemben.

Közel volt a fogadó s szédelegve mentem bejárata felé. Oly fáradtnak éreztem magamat, pedig valami különös belső erő hajtott s szinte égni éreztem maga-

mat az utca levegőjén, abban a 27 fokos hidegben.

Fáradtan ültem le a »smoking room« egyik karosszékére s a fejem kábultan alácsuklott. Kissé várni akartam, hogy összeszedve magamat, újra utra keljek. Egy durva lökés fölriasztott; haragosan néztem ébresztőmre s nem kis meglepetésemre a szálloda néger szolgája állt előttem és így szólt: »Figyelmeztetem önt, itt pihenni nem szabad«.

Fölugrottam s kabátomat magamra kapva, újra kint voltam az utca levegőjén és éreztem, amint futólépésben siettem végig az utcán, hogy ismét égek, oly gyorsan égek én is, mint ezek a rogyásra hajszolt emberek.

Egy villámosra kaptunk fel mely Cambridge felé haladt. Az utasok zsebéből

előkerült a könyv, vagy a »Monthly« s én ijedten a Baedekert kezdtem szorongatni két kezemben.

Aztán házak jöttek, meg egy pár hid, mely végig hasált azokon a megfagyott sivár vizsávokon, melyek belenyultak ide a folyóvizbe, onnét a tengerfelől és keserűvé zavarták az édesvizet.

Tisztességes távolság volt már mögöttünk, mikor a figyelmes kalauz, olyan bölényhangon, melyből kiértzett a »Brandy« karcza, felénk kiáltotta:

— University Harvard!

Még egy pár blockot kellett gyalogolni, a csonttá fagyott havon, míg rátaláltunk George barátunkra, ki most utolsó évét tölti collégeben. Egy ily élő »Guide book«-kal, könnyű volt áttekintést nyerni az egyetemről, mely

pavillonszerű épült a »Memorial Hall« körül.

Azok a diánytanyák, melyek mint hercegi lakok városrészszerűen sorakoztak egymásmellé, voltak előttem a legérdekesebb dolgok, melyeket valaha láttam.

Minő akarat lakott abban a pavillontanyában, mely odaszegezte az ifjakat a könyvesasztal mellé, míg körülöttük könyv volt a szekrényekben, meg kis polczokon, majd elszórva a kerevetekben — mint azt a könyvtárban láttam — meg a könyvesboltok belsejében. S ezek a csupaszálló gyerekek éppen oly lelkesedéssel forgatták a könyveket, mintha a nagy könyvtár kupolája alatt volnának, ahol a közös szenvedély hajtja a tudományszomj után az embereket.

Végignéztünk egy pár lakást, aztán a

»Gyors Pudding Club«-ba (Hasty Pudding Club) mentünk; ahol a közös társalgó belsejében ültek a klubtagok s a »Magasin«-okat bujták. Kis görbeszáru pipák-ból szívták azt a speciális angol pipadohányt, melynek illata olyan jól illik a nedves kinrusz szagához. Oly nyugodtan, oly figyelemmel forgatták a könyveket, mintha összeforrtak volna azzal az erővel, mely ott lakozott az ő tanyájukban s a »Magasin«-ok belsejében.

És az egész klub-épület, az ő tökéletes felszerelésével, kis miniatűr színpadával, melyen nem egy »great man« kezdte pályáját, oly csodás hatással volt rám, hogy éreznem kellett, hogy abban az épületben lakik valami erő, annak a háznak van lelke.

Sok épület került még eléem, míg végig-

jártuk azt a kis «study city-t» s a «Memorial Hall» elé kerültünk, mely mint egy nagy fej, föltolta fedelét s végignézett a házak fölött.

Ugy látszik, George barátunk akaratlanul rendezte így a sétát, hogy először a Memorial Hall-t lássam meg s utoljára ismét ez álljon elém. Mikor bementem a «Hall» belsejébe, csak akkor értettem meg, hogy ez a kezdet — és a végezet.

A magas kupola-épület közepén széles teremfolyosó nyult végig, melynek két felére nevek voltak felvésvé, fiatal tanulók nevei, kik elestek az «Észak-Dél» háboruban.

A jobboldalon volt a nagyterem a «Mensa Académica», hol föltáplálják a szegény fiukat, hogy keresztül törve magukat a tanulóéveken, elérjenek a

«Memorial Hall» másik oldalára, ahol a promociókra várva, áll a diszterem.

Amikor abban a nagy teremben voltam, amelynek kis dobogóján szokták befejezni ezek a «yankee-boy»-ok a student életét és elhallgattam George barátom lelkesülő szavát, újra éreztem valamit, valami különöset s azt hiszem, megértettem azoknak a fiatal óriásoknak intenczióit.

Amikor elhagytam a Memorial Hall-t s ismét a város felé fordultam, ahonnét világosan fel-kilátszott a könyvtár nagy kupolája és a téli nap rásütött arra a két kupolafejre, amelyek felé érverés-szerűen mentek az emberek fáradhatatlanul és erős akarattal, úgy éreztem, mintha itt volna az a hely, ahol ennek az óriási országnak — ennek a gép országának, — agyveleje dolgozik, a lelke él.

Utazási epilóg.

A zene megszólalt a födélzeten, valami indulófélét játszottak s a hajó lassan megmózdult a hobokeni kikötő partról, hogy elhagyja New-Yorkot, A zene hangjai lelkesedve szóltak, egy-egy utas ütemszerűen verte hozzá a taktust, némelyik dalolni is kezdett, de bennem nem tudott visszhangot kelteni az a trombitás banda, mely bucsuzóul teletüdővel fujta az indulót. A födélzet párkányához dölve, szomoruan, mint egy szárnyaszegett madár hallgattam a zenét s néztem New-Yorkot, amint mindjobban és jobban betakaródzott abba a sötét ködbe, mely az Oczeán, mely Európa felől jött erre felé

s aztán szépen átölelve az óriás házakat, eltemette őket. Lassan usztunk ki a nyílt tenger felé, a köd mind sűrűbben, nehéz szárnynyal ereszkedett le körülöttünk, míg lassan bepólyázta az egész hajót. Valami megrecscent és a hajó megállt. A német tisztok futkosni kezdtek a födélzeten, egy pár káromkodott is s én éreztem, hogy hogy újra Európában vagyok, pedig még onnét a »Sandy Hook« felől ide hallatszott a ködön át a gőz syrén bugása, a mint koronként olyan ijedten felsikoltott.

Majd egynapi munkájukba került azoknak a kis propeller-gőzösöknek, míg leszédtek arról a homok zátonyról ezt a nagy hajót, melyre rávezette a köd, s melyre a gőzös egész sulyával ráült, hogy egy kissé megpihenjen.

Egész éjjel túlköltek azok a kis hajók

— melyek mindenikében lakott egy kis lélek — míg hajnal pirkadáskor a nagy hajó is felbőgött, aztán ütemszerűen zavarva maga alatt a sekély vizet, neki vágott az Oczeánnak.

Mire fölértem a földélzetre, nem volt semmi abból a nagy földrészből csak egy-két jajgató sirály, melyek kikisérték ezt füstölgő szörnyeteget a nagy Oczeán bel-sejébe.

Sorra maradoztak el, mindegyre fogyott számuk s úgy alkonyat felé köd lett belőlük is, szétfoszlottak, szerte szálltak s a hajó magára maradt árván, egyedül.

A sirályok visszatértek szép hazájukba, hogy lepihenjenek ott a fehér öböl partján, a nagy város lábai előtt.

Kedves sirályok, kedves fehérhasú lepke-madarak, Isten veletek!

Nyolcz napig szürke semmiség, ugyanaz az mozgó viz. A dohányzóban nap nap után egybegyült a társaság, füstölgették az erős szivarokat, majd beszélgetni kezdtek, aztán pedig — unottan, reménytelenül nézték egymást. Ha a gőzös egy kissé hánykolódni kezdett, akkor rendszeren a hajó katasztrófák kerültek napirendre. Az egyik «cosy corner»-be mindig beverődött ez a kis társaság, mely egy irból, egy német dohány-liferánsból, két yankee-ből meg egy olasz doktorból állott.

Az unalmat a »poecher«-rel üzték el s az a szegény vézna olasz doktor, nem tudott uralkodni magán, nagyokat ütött öklével az asztalra s aztán vesztett, vesztett tizenhat napig. A többi körötte meg, oly nyugodt volt, legfeljebb néha nevet-

tek föl azon, mint az a vértelen talian izgatottan kékülni, sáppadozni kezdett.

Kilencz napig usztunk már, mikor előjöttek az »Azori szigetek«, olyan jól esett a szemnek azt a kis földet látni, azután az egyhangu sivatag után.

Mindenütt a part mellett jártunk s a szigetek sorra vonultak el előttünk. Azok a kis faluházak, meg templom tornyok, csak olyanok voltak a földélzetről nézve, mintha gyerek játék kis testett házai lennének, szabályosan kiczirkalmazott ablakokkal meg egy-egy ajtóval a közép tájon.

Szépen meglátszott a hegyoldalon a sok szőlőlugas, a melyek — mintha fölfésülték volna a hegyoldalt — szabályos sorokban futottak végig a szigeten. Csaknem egyformák voltak azok a kis szige-

tek, csak az egyik furcsa nevű, tolta föl magasan a fejét, kúp alakra nyúlva. Szépen meglátszott a hegy alkatán, azon a csonka kúpon, hogy tűzhányónak készült, hanem lassan kiszáradt éltető tűvére s most egy kis hamú kúp ráült a behegedt nyílás tetejére. Olyan volt, mintha arra e befonódó kúp tetőre, még egy óriás rácsapta volna a gyertya kop-pantót, mely aztán belekövült a talajba.

A tenger szép csendes volt, a tájék napsütött, úgy, hogy alkonyatkor mind összejöttünk a hajó végén, hogy megbámuljuk a napot, amint behunyja szemét.

Fenséges látvány volt, amint az a izzó cyklops szem a víz színét elérte, aztán belefulladt a tenger mély vizébe.

Másnap felhős égre virradtunk s ismét magunk voltunk az egész láthatárban,

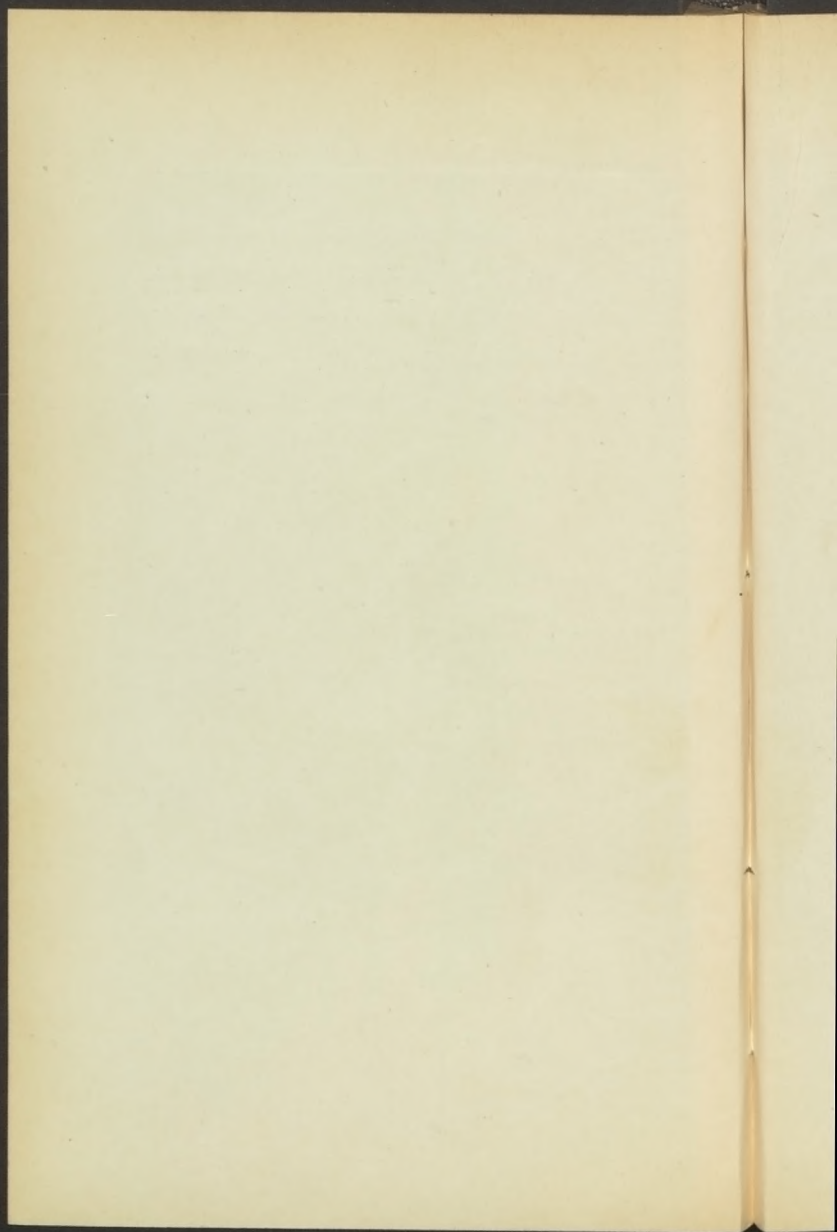
délutánra egy kissé felnézett a nap s egy merész szivárványt húzott a távoli felhők táborába. Mind közelebb mentünk a szivárványhoz s onnét a felhők közül meg kibontakozott egy vitorlás hajó s aztán egyenest beleuszott a szivárványba.

Estefelé már türelmetlenül vártuk a világító fényt, melynek valahonnét, onnét Európa felől kellett erre felé nézni, de bizony jól közel volt éjfél, mikor a tenger sík vizéről föl-föl pislant egy szem, s aztán lassan körülnézve a tengeren, ismét lehunyta szempilláit.

És csakugyan az a bágyadt fény, mely onnét kelet felől erre nézett, már Európa volt, a jól ismert, kiélt földrész. Valahol ott jártunk mi Spanyolország partjai körül, míg fölöttünk jól fönt feküdt Anglia, mely már átmenet a Continens-

ről, arra a csoda országra. De az angol földet csak egy csatorna hasítja el a a medve testtől s így nem is jár előttünk századokkal, legföljebb — csak ötven évvel.

TÚL A CSATORNÁN.

z
a
n
h
o
l
n
A
l
k
é
n
k
n

A fehér város.

Sohasem tudnám elfelejteni azt az irtó-
zatos hatást, a melyet rám London, ez
a szürke város-óriás tett. Azt hittem,
nem menekülhetek el soha fojtó köréből,
hogy magához fog szorítani s mindig
ott kell maradnom; nem lesz szabadu-
lásom onnét, szipoly kezével oda szorit
magához és ott fogom leélni életemet.
Aztán egy pár hét múlva, mikor beka-
landoztam az összeverődött városrésze-
ket, kezdtem tisztán, világosan látni. Ugy
éreztem, mintha egy toronytető párká-
nyáról néznék végig a világ fölött! A
köd felszakadt, a levegő megtisztult kö-
röttem. S most szent meggyőződésem

az, egész London erejét a British Museum képezi, ez a polyp törzse, melyből láthatatlan karok nyulnak le Indiába s fel-szivják erős csápjukkal az aranyat, Afrikából a gyémántot, Ausztráliából a gabonát s az egész föld kerekéről azt, a mi jó értékes, megbecsülhetetlen. E körül az épület körül lapul meg az az óriási háztömkeleg, e körül forog a világ. Ebben van Anglia ereje.

Nem fogom fölfedezni Londont, de nem is tudok semmi újat, mint azt, hogy ködös, fullasztó. — Elbágyadtam; el kellett menekülnöm innét, mert üde ózon dus helyre vágytam. S így vetődtem Skócziába. Vagy tizenegy óra lehetett, midőn a futárvonat egy sziklarepedésből kisurrant és a villany fényben uszó sinek között kezdett vágatni. A távolból mint egy óriási

kalap sötétlett a pályaház kupolája, mi lassan közelébe értünk, aztán óvatosan alábujtunk.

Egy kis cabben vágattam hotelem felé, az eső permetezve verdeste a kocsí ablakát és Edinburgh utczái néptelenek voltak. A szemben levő hegyoldalon a házak mécei halaványan csillogtak; könnyű köd uszott a levegőben. Kényszerítve voltam szobámban maradni s egyedüli társaságom «Szent Lukács» volt, melyet, unalmasan elővettem a kandallóról. Aztán elnyomott az álom.

Mikor először végigmentem a skót főváros utczáin és fölkapattam a Nelson emlék meredek hegyoldalára, a honnét végig lehet látni az egész város fölött, minden halmán, minden utczáján, egészen ki a tenger öbölí, a hol a ködből a

Forth-i hid is kidugja egyik bubját;
ujjongó öröm szállott meg, mert éreztem,
hogy Edinburgh a győztes, övé a babér,
ő győzte le héthalmon épült két iker-
testvérét, Rómát és Konstantinápolyt,
mert ő üde tiszta és masszív.

Egy város, mely csontos kövekből van
összerakva, vaskapocscsal magához öleli
az elszakadó tengeröblöt is, kemény szik-
latalajba vájja házai alapját, zöld gyeppel
disziti a dombhajlatokat, büszkén fölemeli
fejét a lábihoz futó hegygerinczek fölé,
uralja a tengert, hét pupján kémelve rá;
fölszívja a hegyi ózont, élvezi a tengert
és a sziklaágyban puhán pihen a zöld
fű között; nem lehet versenyképes egy
várossal sem, mert fölötte áll mindennek:
ez a város király, hétágu koronával.

A Nelson - emlék alján fehér köves

temető van, egykor csöndes hely lehetett, de most aláfurták s a föld gyomrában a vonat zakatol; minden perczben fut ki egy-egy a sziklaüregből, aztán mint a megriadt nyul, hirtelen megint elbujik és fehér füstöt pöfékel a temető keresztjei közé.

S ezek a kökeresztek ott füstölődnek, a levegőben szálló kőszénpor apró prondróitól, s ezekre a régi emlékekre levedí a füst — a civilizáció rányomja sajátos bélyegét.

Nekem olyan különösnek tetszett, mikor a völgyhajlatba néztem és láttam, a mint a Stuartok ősi vára alatt füstölgő lokomotivumok, puffögő anakronizmusok nyargalásznak. S a régi vár ott állt méltóság teljesen, élteskora teljes tudatában. Ez az egy hely nekem is menedéket nyújtott

egy vasárnap délutánra, mikor ez a puritán skót város harangkondulásokra egyszerre megdermedt; a boltajtók becsapódtak, a kávéházak ajtait nagy zajjal elreteszelték, muzeum, színház néptelen lett az omnibuszok is haza kotródtak, a vasutak sem dohogtak a hegy aljában; ide jöttem fel és sorra jártam a kopott várudvarokat, melyek rozsdás csapódhidakkal szelték át a védárkokat, megbámultam a régi falakat, melyekről a vakolat erősen lekiváncozott, bekukkantottam a régi ágyuk torkába s fölkuasztam a vártorony aljába. Itt őrzik most is a skót koronát, mely most már csak annyit ér, mint egy két napos pütkösdí királyság; de azért vas kaliczkat húztak rá s egy kerek szoknyás katona, nemzeti öltözkébe bujva csak úgy nyargal körülötte, mint

egy ketreczbe zárt sakál, néha hirtelen megáll egy pillanatra, aztán újra kezdi sajátságos futkosását.

Két szoba van a torony méhében, Stuart Mária egykor ott kesergett s a mélyen bevájt ablakrésen át elnézegethette királyi városát, most ezt a skótok kegyelettel őrzik s vasárnaponként szent áhitattal tapodják a szoba padlatát, aztán haza mennek whiskyt isznak és harmonika meg duda szó mellett tánczolnak.

Van ebben a tánczban valami lelkesítő, mely ugyan élénken ellenkezik a délvidék zajoshanda-bandájával; de mikor elnéztem őket, a mint szótlanul egymás szemébe néztek és oly keményen ropták a tánczot, úgy tetszett, hogy léptök alatt nyög a föld s dübörög a parlag.

A Princess-streeten, piros frakku kocsi-

sok, magas tetejű kocsikra kapva erősen csalogatják a járókelőket: «Bridge of Fortk!» «Forth bridge!»

Messziről meglátják a kocsitetőről az idegent, aztán fölkapacztálják őket a kocsitulésbe, majd hosszunyelű trombitán kürtölve, végig nyargalnak a városon, kifutnak a zöld halmok közé, fölkapatnak a tengeröböl hegygerinczére, a hol aztán egy varázsütésre fölbukkanik a vízből az óriási hid.

Olyan az, mintha három óriás beállna a víz közepére, hosszú kezükkel összefognának, aztán a két szélső megkapaszkodna a hegyoldalba, és vasmarkukkal összeszorítanak a két földnyelvet, összefűznék azt a széthasadt fensikot.

Mikor a kőpillér lábánál álltam, egy vonat siklott végig a hidpályán, csak

akkorának látszott onnét alulról, mint egy gyermekjáték, a mely csodamódra magától fut és susterogva zakatol. Aztán mikor a hid közepére ért a gőzgép, a vasszerkezet bugni kezdett, mintha egy óriás hangszálai rezegnének, a vaspántok ütemszerűen inogtak.

Másnap keresztül futottam én is rajta, a vonat ész nélkül vágatott, a vasoszlopok bugva csapódtak el s én föl-vágtattam észak felé. A vonat a tenger mellett rohant, néha átszelt egy merészebb tengeröblöt, mely vakmerően betolakodott a száraz földbe, aztán ismét a hegyek között futkosott. Én egykedvűen néztem a sirályokat, a mint a vonat zajára fölverődtek a sziklatetőről, aztán lecsapódtak a habok közé.

Jól emlékszem egyszer pesti kóbor-

Az óriások világa.

lásomban egy külvárosi szatócs bolt előtt csapódtam el, a kirakatban bizonytalan színű kockacukorból fehér templom volt összerakva, mellette két alacsony tetős ház meg egy kökerítés. A templom ablakából fénysugár szűrődött ki a színes üvegtáblán s rejtélyes szint lövelt az utcára, mely fehér cukorporral volt behintve. Önkénytelenül elmosolyodtam a kis szatócs merész fantáziáján.

Mikor megérkeztem Aberdeenbe s a pályaházból kisiettem a városba, egészen megdöbbsentem.

Ugy éreztem, mintha egy csapásra most föléledne a szatócsbolt emléke.

Azok a kis házak kijöttek a kirakattól, megnöttek, alacsony tetejük hegyes csucsba futott össze, aztán letelepedtek

ide a zöld fü közé és szerényen meglapultak a czifra tornyu templom körül. A templom ablakát színes üveg fődte el, mögötte lobogó mécses égett; a toronyban pedig mélabusan megkondult a harang, én meg azt hittem, hogy álmodom. Szürke fehér volt minden, a granit kockákat világosan meg lehetett különböztetni a ház falában, a templomtorony minden egyes köve egy ilyen szürke kocka volt, szürke volt a kövezet, szürke volt a levegő, szürke volt a világ.

Aztán mikor a napsugár haránt leszűrődött egy felhő hasadékon, a kristályszemcsék szeszélyesen csillogni kezdtek, úgy mint azok a kis czukor jegeczek a fantasztikus kirakatban.

Meg akartam várni, milyen itt az éjjel,

midőn a kerek képű hold hidegen lesüt ezek közé a szürke hazak közé.

Hogy agyoncsapjam az időt, bemene-
kültem egy mulatóhelyre. Valami színház-
forma volt, egy csűrös nagy alkotmány
bádogtetővel borítva. Valami szindarabot
játszottak, — a címét nem tudom már
— hosszú száru csizmás lovagok, egy
fehér falu kastély felé kusztak, a pitvar
előtt megálltak, széles kalapjuk fanasz-
tikus árnyékot vetett a ház falára és a
hold kékes fénye mysztikussá tette az
egészet. A kastély-torony ablaka ki-
nyilt, egy halavány arczu nő hajolt
az ablak párkányára, a lovagok epedve
néztek felé s az egyik a pitvar lépcső-
jére lépett.

Mikor mintegy varázsütésre, az elő-
téren egy bokor-csoport közül, egy törpe

csörtetett elő, mire a lovagsereg ijedten szerte rebbent.

A törpe gitárt fogott s énekelni kezdett, valami elfojtott, suttogó hangon dudolt egy melódiát s a közönség tombolni kezdett.

Igen, ez volt a mulatságuk, de más nem is lehetett, abból a ködből, mely ott lappang a hegygerinczen és éjjelre nesz-telenül lelopódzik a város utczáiba, csak ezek az alakok jöhetnek elő. Törpe-gnómok, kik bűvös hatalommal bírnak s leselkedve rejtett buvhelyekről törnek elő.

Mikor kijöttem a színházból, a kerék képű hold már ott kóválygott a végtelen semmiségben. És most egyszerre fehér lett minden. A gránit templom fehérré vedlett, a szürke házak fehér színben usztak s tejfehér volt a levegő.

Elkalandoztam a tengeröbölígg ott fel-
ültem a dombtetőre s elnéztem ezt a
csodát. Egy tejszinű várost, a mint félve
meglapul a hegyek alján a völgykanya-
rulatban. Olyan volt, mint egy fehér déli-
báb, melynek lába tenger partján pihen.

A tenger felől viharszerű orkán kez-
dett éledezni, a felzugó szél szemembe
csapta a sós levegőt s egy fehér hasu
sirály bugva csapott el fölöttem.

TARTALOM.

	Oldal.
Előszó.	
Két világ közt	5
Az óriások városa	20
Az indián nyár	31
Modern titánok	42
Amerikai éjszaka	55
Far west	66
A sárga emberek	77
San José	87
Florida	101
Athén Amerikában	112
Utazási epilóg	126
A fehér város	137

Singer és Wolfner kiadása Budapesten.

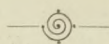
SIPULUSZ TÁRCZÁI

IRTA

RÁKOSI VIKTOR

HARMADIK KIADAS.

Ára 1 frt 20 kr. — Kötve 2 frt.

ZUBOLY, GYALU ÉS TÁRSAI

19 SIPULESQUE

IRTA

RÁKOSI VIKTOR

Ára 1 frt 50 kr. — Kötve 2 frt 50 kr.

Singer és Wolfner kiadása Budapesten.

KÓBOR TAMÁS

Marianne

REGÉNY.

Ára füzve 1 frt. — Díszkötésben 1 frt 80 kr.

Sajátságos, őszinteségével megkapó munka ez, melyen szinte megérezni, hogy sujet-je magának a mindennapi életnek egy megtörtént eseménye, alakja pedig: *Marianne* és *Steinitz* ur, annyira a körből kikapottaknak látszanak, melyben mozognak, hogy a mindennapos életben úgy emlegetik nevüket, mint akár a Borsszem Jankó állandó alakjait. Mondhatni, az újabb elbeszélő irodalomban ez volt az első eset, hogy az író realizmusa akként örökölt meg egy pár alakot, hogy bennük nemcsak típust lát az olvasó, hanem embereket, természetesen oly tükrön keresztül, mely Kóbor tamás erősen szubjektív, lírai lelkületét is mutatja.

Singer és Wolfner kiadásai Budapesten.

Szomaházy István:
HUSZONNÉGY ÓRA

Elbeszélések.

Ára füzve 1 frt 50. Diszkötésben 2 frt 50,

Szomaházy István már évek óta vasárnapi tárczairója a lapoknak. Ez a diszes jelző körülbelül annyit jelent, hogy tárczacikkelyei és novellái, a melyek mindig finomak és elmések, főképpen az olvasóközönség gourmand részére számitatnak. Elbeszéléseiben nemcsak témái újak, hanem előadásának formája is eredeti. *Lipótvárosi* történetei, a melyeket *Faubourg St. Leopold* gyűjtőcím alá foglal össze, egészen új genret jelentenek a magyar literatúrában. Könység, esprit, izlés és finom pszichológia; ezeknek a tulajdonságoknak köszönheti Szomaházy, hogy nevét jelenleg a legismertebb és legkitűnőbb novel-lairóinkkal együtt emlegetik.

A Clairette keringő

és

egyéb elbeszélések.

Ára 1 frt 50 kr. Diszkötésben 2 frt 50 kr.

Singer és Wolfner kiadása Budapesten

A

PÖHÖLYÉK ÉLETÉBŐL

IRTA

GÁRDONYI GÉZA.

Ára 50 kr.

Singer és Wolfner kiadásai Budapesten.

Mikszáth Kálmán munkái.

Az eladó birtok. — Páva a varjuval.

Két elbeszélés.

Ára füzve frt 1.50, diszkötésben frt 2.50

Galamb kalitkában Kiss-Kinek

Mühlbeck rajzaival 2. —, diszk. » 3.—

A fészek regényei. Elbeszélések.

Füzve frt 1.50, diszkötésben » 2.50

A lobinai fű. 1 frt, diszkötésb. » 2.—

Bródy Sándor munkái.

1. Kétlelkű asszony frt —.80
2. Apró regények » 1.40
3. Két szőke asszony » —.80
4. Színészvér » 1.40
5. Éjszaka » —.30
6. Don Quixotte k. a. » 2.—
7. Rejtelmek » 1.40
8. Emberek » —.80
9. Nyomor » —.80
10. Faust orvos » —.80
11. Hófehérke » —.80
12. Tündér Ilona nász » —.80

Diszkötésben

minden kötet 80 krral többbe kerül.

Beniczkyné Bajza Lenke

regényei.

Nyomaveszett 2 kötet	Füzve	frt 2,40
" " 2 "	Diszk.	" 4.—
Delila "	Füzve	" 1,20
" "	Diszk.	" 2.—
Az anyajegy	Füzve	" 1,20
" "	Diszk.	" 2.—
Egy szegény leány története. . .	Füzve	" 1,20
" "	Diszk.	" 2.—
Herczegi korona. 2 kötet	Füzve	" 4,40
" " 2 "	Diszk.	" 4.—
Családi hagyomány. 3 kötet . .	Füzve	" 3,60
" " 3 "	Diszk.	" 6.—
Öt orakor	Füzve	" 1,20
" "	Diszk.	" 2.—
Megkészt fecske 2 kötet	Füzve	" 2,40
" " 2 "	Diszk.	" 4.—
A titok	Füzve	" 1,20
" "	Diszk.	" 2.—
Átültetett virág. 2 kötet	Füzve	" 2,40
" " 2 "	Diszk.	" 4.—
Ruth	Füzve	" 1,20
" "	Diszk.	" 2.—
A vér hatalma. 2 kötet	Füzve	" 2,40
" " 2 "	Diszk.	" 4.—
Arany kigyó. 2 kötet	Füzve	" 2,40
" " 2 "	Diszk.	" 4.—
Opál	Füzve	" 1,20
" "	Diszk.	" 2.—
Szőke, mint a buza	Füzve	" 2,40
" "	Diszk.	" 4.—
Ár és apály	Füzve	" 1,20
" "	Diszk.	" 4.—
Az erdei lak. 2 kötet	Füzve	" 2,40
" " 2 "	Diszk.	" 4.—
Becsületszó 2 kötet	Füzve	" 2,40
" " 2 "	Diszk.	" 4.—

Singer és Wolfner kiadása Budapesten.

Hajjunk szót tisztított vendégség!

*Ihol az magyarok híres elegele
Rizskása a zajja, kóbász a teteje,
A ki ebből egyszer jól bekanálazott
A nimöt embőrből földhön vághat hatot.*

*A ki a tányérát kétször is tetézt
Magát a hetedik műnyországba érzi
És a boldogsága szélös mint a tengör
Hát háromszor vögyön ebből minden embör.*

Vagyis magyarul: ihol a zuly könyv

Göre Martsa lakodalma.

Irtam én magam az salyát kezemmel

Göre Gábor

biró úr.

Ma még melegbe minden könyvesbótban kapkodható.

—→ Ára 1 frt. ←—

Singer és Wolfner kiadása Budapesten.

ÚJ IDŐK

Szépirodalmi,
művészeti és társadalmi képes hetilap.

Szerkeszti :

HERCZEG FERENCZ.

Főmunkatársak :

MIKSZÁTH KÁLMÁN és BRÓDY SÁNDOR.

Munkatársai különben a lapnak a leg-
kiválóbb magyar írók és művészek.

Előfizetési ár :

Egész évre 8 frt. Félévre 4 frt.

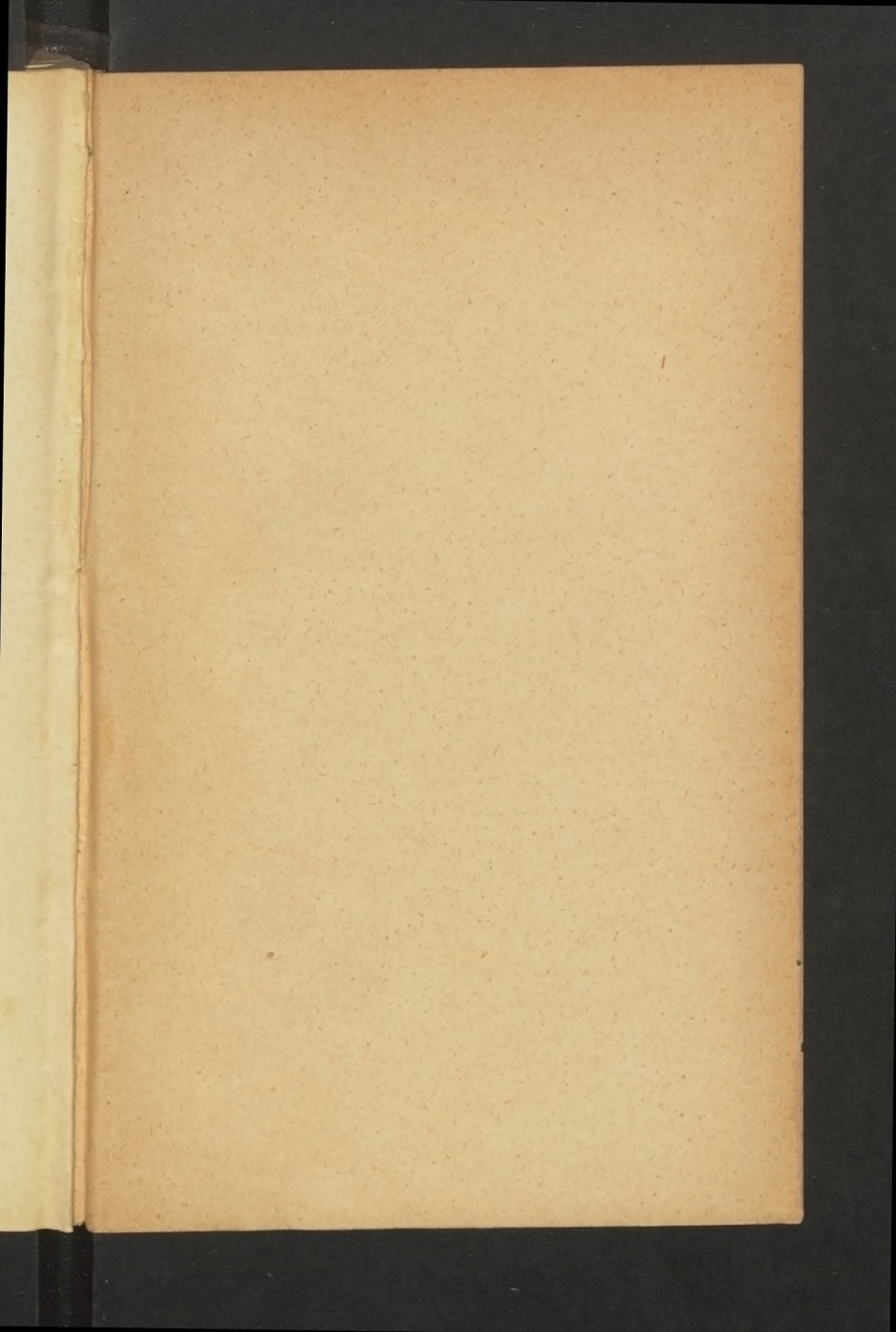
Negyedévre 2 frt.

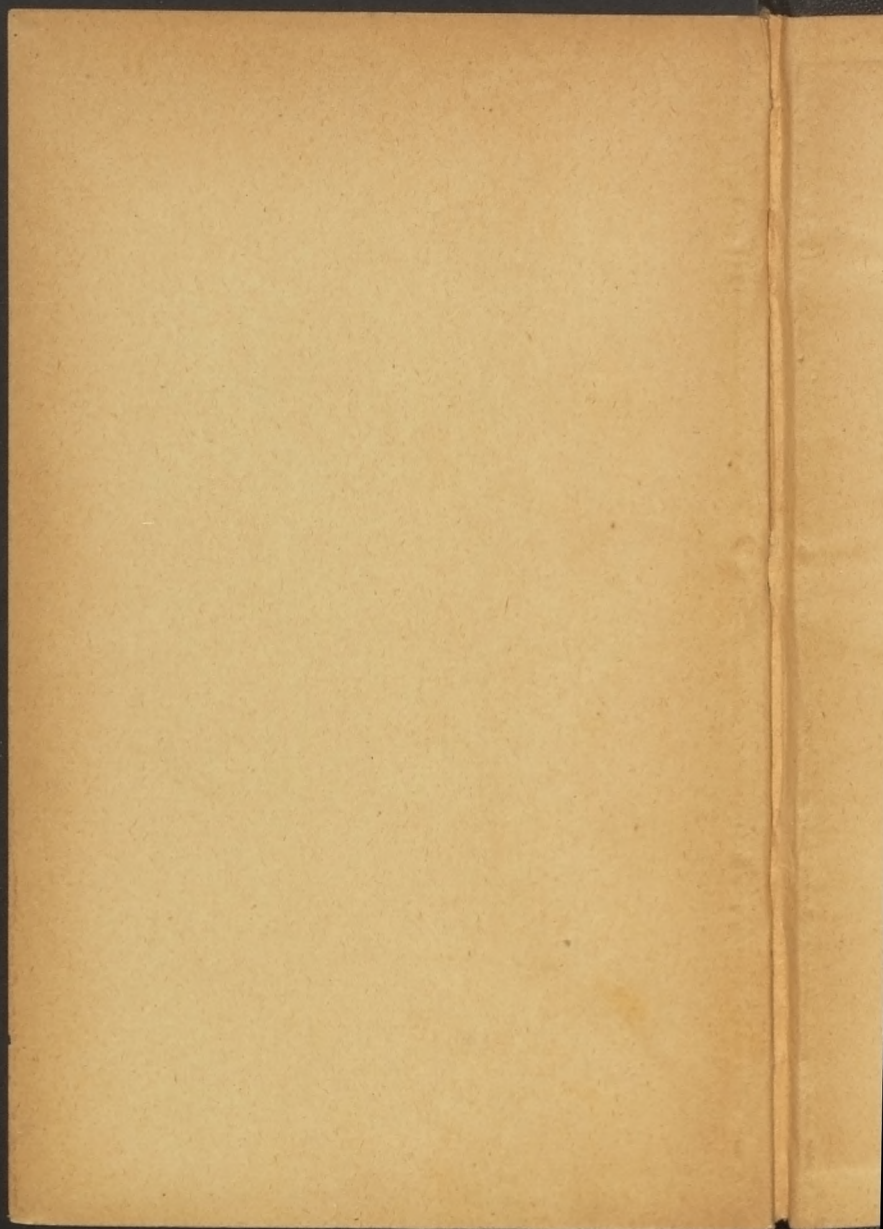
Mutatványszámot ingyen küld

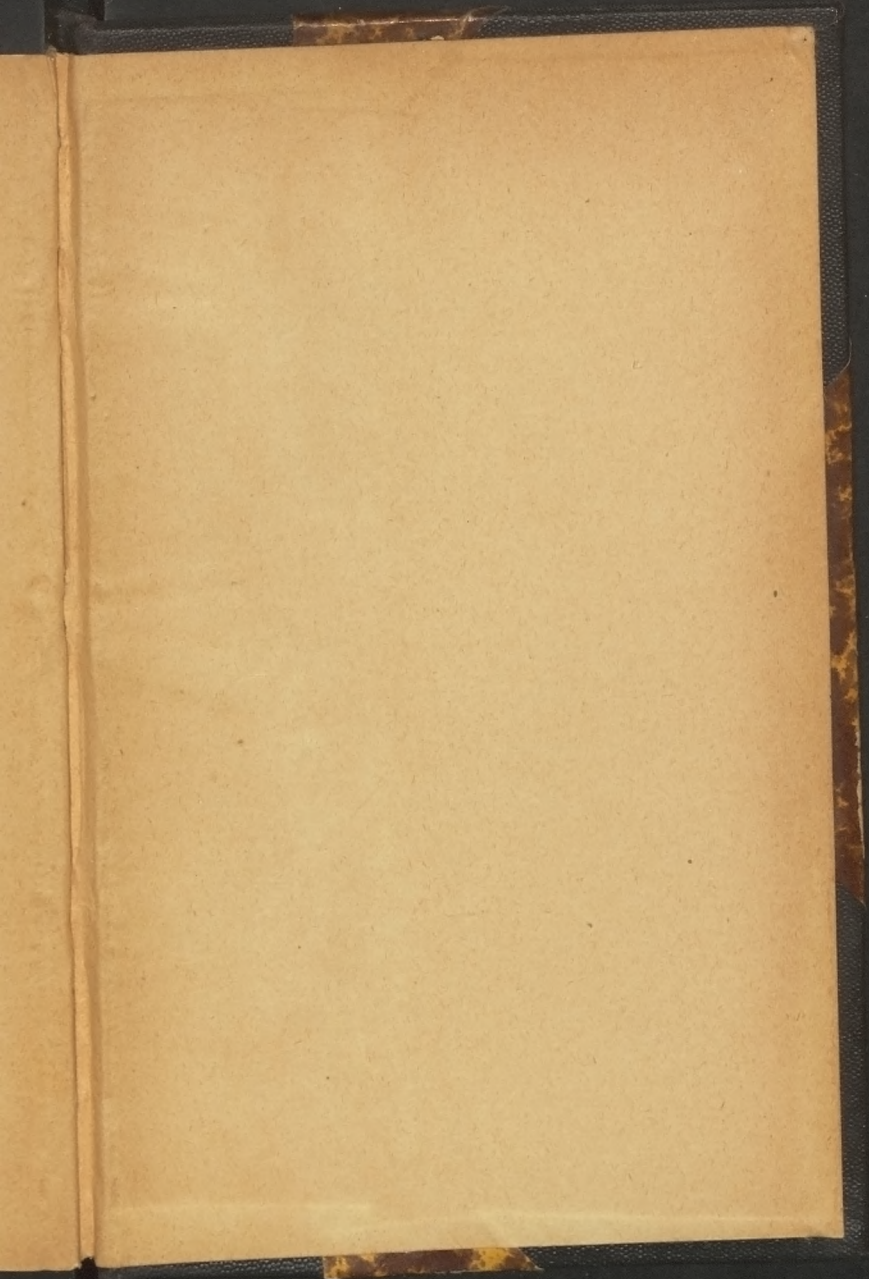
az „ÚJ IDŐK” kiadóhivatala

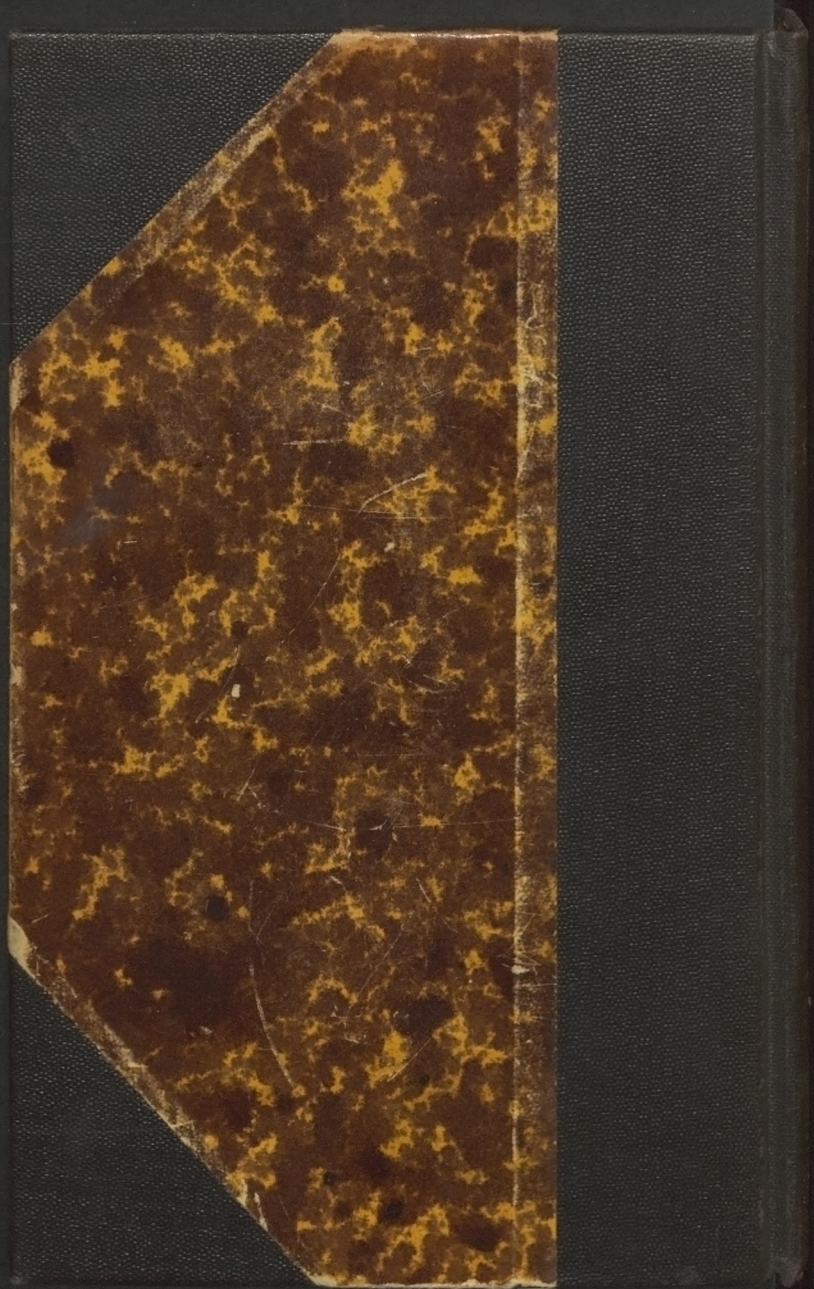
Budapest, Andrássy-út 10.

HEGEDŰS.

AZ
ÓRIÁSOK
VILÁGA.

N. M.